

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра фінансового аналізу та аудиту

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Організація та методика аналізу операційної діяльності
промислового підприємства**

Студентки 2 курсу, 5 м групи
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
спеціалізації «Фінансовий аналіз
та аудит»

_____

підпис

Колісник
Марини
Олександрівни

Науковий керівник
д.е.н., доцент

_____

підпис

Гордополов
Володимир
Юрійович

Гарант освітньої програми
д.е.н., доцент

_____

підпис

Назарова
Каріна
Олександрівна

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	6
1.1 Економічна сутність операційної діяльності підприємства	6
1.2 Місце і роль аналізу в системі управління операційною діяльністю підприємства.....	10
1.3 Стан та перспективи розвитку підприємств харчової промисловості в Україні	12
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	19
2.1 Оцінка нормативно-правового забезпечення та спеціальної літератури з питань дослідження	19
2.2 Формування фактографічної інформації в процесі аналізу операційної діяльності підприємства	22
2.3 Організаційно-інформаційна модель аналізу операційної діяльності підприємства.....	25
Висновки до розділу 2.	28
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.	29
3.1. Аналіз виробничої програми, витрат і доходів операційної діяльності підприємства.....	29
3.2. Аналіз ефективності операційної діяльності підприємства	33
3.3. Напрями вдосконалення методики аналізу операційної діяльності промислового підприємства	38
Висновки до розділу 3	44
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання все більшої актуальності набирає потреба в поглибленому аналізі діяльності підприємства. Сучасні методики засновані на оцінці діяльності підприємства спираючись на фінансову або бухгалтерську звітність. Але як показує досвід даний вид аналізу прекрасно себе зарекомендував для загального аналізу, але як інструментарій для планування не дає повної картини підприємства. Для стратегічного та оперативного планування необхідно проводити аналіз спираючись на управлінську звітність, яку деякі підприємства ведуть фрагментарно, мотивуючи тим що вона не є обов'язковою. Формування системи показників для оцінки операційної діяльності дасть змогу провести поглиблений аналіз діяльності підприємства для формування варіаційного стратегічного планування. Тому саме пошук нових підходів щодо аналізу операційної діяльності є актуальною темою дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема забезпечення та методика аналізу показників ефективності діяльності підприємств посідає важливе місце в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів, зокрема: В. Парето, Е. Барона, Пітера Ф. Друкера, П. Хейне, М. Алле, К. Куросави, А. Лоурола, Б. Гоулда, Д. Скотт Сінка, Д. Нортон, Т. Пітерса, А. А. Барсова, В. Батрасова, В. В. Прядко, В. Я. Хрипча, А. Б. Борисова, в тому числі і вітчизняних: Л. І. Кравченко, І. О. Бланка, О. І. Олексюка, І. Ю. Власова та Н. О. Мелушова, А. А. Мазаракі, С. Ф. Покропивного і В. М. Колота, Г. В. Савицької й ін. Проте відкритими залишаються питання щодо узагальнення системи показників для визначення ефективності операційної діяльності та різного трактування змісту поняття ефективності функціонування соціально-економічних систем. Проведені дослідження дають підставу стверджувати про відсутність системного підходу до вивчення ефективності діяльності господарюючих суб'єктів, особливо операційної ефективності в цілому та їх структурних підрозділів. Окрім того, кожна окрема галузь економіки має свої специфічні особливості, що викликають необхідність детального розгляду показників ефективності по відношенню до неї.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних аспектів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення аналізу операційної діяльності підприємства.

Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження передбачається вирішення наступних завдань:

- 1) розглянути економічну сутність операційної діяльності;
- 2) визначити місце та роль економічного аналізу в системі управління операційною діяльністю суб'єкта господарювання;
- 3) дослідити сучасний стан та перспективи розвитку промислового виробництва в Україні;
- 4) здійснити оцінку нормативно-правового забезпечення та спеціальної літератури з питань аналізу операційної діяльності підприємства.
- 5) дослідити особливості формування фактографічної інформації в процесі аналізу операційної діяльності;
- 6) побудувати організаційно-інформаційну модель аналізу операційної діяльності суб'єкта господарювання;
- 7) здійснити оцінку та аналіз витрат, доходів та фінансових результатів від операційної діяльності підприємства, а також показників її ефективності;
- 8) на підставі узагальнених даних дослідження висунути рекомендації щодо підвищення ефективності здійснення операційної діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є операційна діяльність промислових підприємств.

Предметом дослідження є організація та методика аналізу операційної діяльності підприємств харчової промисловості.

Методи дослідження. В процесі дослідження застосовувалися такі методичні прийоми, як аналіз і синтез (для виявлення основних напрямків розвитку промислового виробництва); статистичний (для аналізу динаміки фінансово-економічних показників); розрахунково-аналітичні прийоми (при

проведенні розрахунків та побудови таблиць, графіків); порівняльний (для співставлення показників); моделювання (для розробки загальної моделі аналізу оборотних активів), узагальнення і реалізації результатів (при формуванні висновків і пропозицій) та інші методичні прийоми.

Інформаційною базою дослідження є наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з питань обліку, аналізу і контролю операційної діяльності підприємств, матеріали періодичних видань, законодавчі і нормативні акти України, офіційні дані Держкомстату України, фактографічна інформація ПрАТ «Шполянський завод продтоварів».

Гіпотеза випускної кваліфікаційної роботи полягає у припущенні, що використання комплексу відповідних методів та системного підходу до аналізу операційної діяльності промислових підприємств дозволить удосконалити інформаційну систему управління та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на підставі дослідження теорії і практики аналізу операційної діяльності суб'єкта господарювання будуть розроблені та запропоновані рекомендації з їх удосконалення, спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємств.

Практичне значення отриманих результатів полягає у спрямованості на вирішення актуальних проблем ефективного проведення аналізу операційної діяльності промислових підприємств в умовах ринкової економіки. Висновки та пропозиції, здобуті в процесі дослідження, спрямовані на вдосконалення методики аналізу операційної діяльності підприємств. Впровадження методичних розробок і рекомендацій у практичну діяльність підприємств дозволить забезпечити управління своєчасною та достовірною інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень.

Апробація наукових досліджень. За темою випускної кваліфікаційної роботи опубліковано наукову статтю «Аналіз витрат операційної діяльності промислового підприємства» в Збірнику наукових праць студентів «Аналітичні та аудиторські імперативи діяльності підприємств».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Економічна сутність операційної діяльності підприємства

Операційна (виробнича) система звичайно розглядається науковцями [24; 43; 64; 66; 70 та ін.] як один зі стрижневих елементів організаційно-економічної системи підприємства, який в контексті управління його діяльністю виступає як частина цілого, відособлена внаслідок суспільного поділу праці та має здатність самостійно (або у взаємодії з іншими системами) задовольняти певні потреби та запити потенційних споживачів, створюючи товари чи послуги. Отже, сам акт виникнення (створення) виробничої (операційної) системи зумовлений наявним на ринку попитом на продукцію.

Побудова операційної (виробничої) системи підприємства ґрунтується на функціональному, галузевому й організаційному підходах.

Функціональний підхід передбачає виділення та формалізований опис функцій, необхідних для отримання заданого результату, та дає змогу в наочній формі реалізувати системну цілісність «вхід – вихід». Це обумовлене поєднанням трьох основних підсистем: переробної (виконує виробничу роботу та перетворює вхідні параметри у вихідні результати); підсистеми забезпечення безперебійної роботи переробної системи; підсистеми планування (отримує інформацію про зовнішнє та внутрішнє середовище, про незавершене виробництво, хід виробництва, відхилення від графіків тощо).

Галузевий підхід щодо побудови виробничої системи ґрунтується на підставі максимального обліку та на відображенні відповідної галузевої специфіки діяльності, її головним критерієм стає керованість основної технології.

Організаційний підхід виходить з того, що технічні, функціональні та галузеві чинники вже враховані у вигляді операційних констант, операційних

блоків, з яких і базується операційна система. Такий підхід оптимізує окремі процедури та в цілому уможливорює прийняття рішень, роблячи процес побудови операційної системи найбільш адекватним і гнучким, здатним оперативно пристосовуватися до будь-яких змін умов діяльності. Усі ці підходи доповнюють один одного, тому ефективна побудова операційної системи підприємства передбачає послідовне та взаємоузгоджене застосування функціонального, галузевого й організаційного підходів.

Проте високий рівень організаційної та технологічної складності сучасного виробництва, нагальність і важливість розв'язання питань із забезпечення вимог його відповідності ринковим потребам визначають доцільність розширення складу процесів, що становлять змістовність функціонування операційної системи (системи операційної діяльності) підприємства, з суто виробничих аспектів його роботи на весь комплекс операцій, низка яких утворює ланцюжок утворення нової вартості. Так, виходячи з проведеного нами морфологічно-семантичного дослідження теоретичних поглядів на визначення сутності поняття «операційна діяльність підприємства» (додаток А), можна виділити два основні підходи до вирішення цього завдання, а саме: виробничий (базується на ототожненні операційної та виробничо-збутової діяльності) та міжфункціональний (розширює рамки операційної діяльності на виконання переважної більшості функцій, пов'язаних із соціально-економічною природою підприємства, забезпеченням його участі у процесах розширеного відтворення та ін.).

З точки зору авторів, виробничий підхід виходить насамперед з визнання пріоритетності в контексті функціонування операційної системи операцій та процесів із створення нової вартості на основі використання певних технологій трансформації «вхідних» ресурсів на готову продукцію (товари та послуги). Наприклад, О. Сумець [61] підкреслює, що саме виробничий процес як певне упорядковане в просторі й у часі сполучення предметів і знарядь праці та живої праці, функціонуючих для задоволення потреб виробництва, визначає як параметри функціонування, так і (певною мірою) організаційно-структурну побудову операційної системи підприємства. За такого підходу здійснення

інтегративних завдань підсистеми планування у складі операційної системи зосереджується на реалізації функцій, пов'язаних із розробкою та реалізацією комплексу виробничих планів. Так, С. Мордовін [46, с. 45] з цього приводу наголошує, що саме виробнича програма є основним планом операційної діяльності. З іншого боку, помітний вплив на операційну діяльність надають також процеси та операції, пов'язані із ресурсним забезпеченням виробництва.

На це, наприклад, вказує М. Мосійчук [47, с. 105], яка підкреслює, що операційна діяльність знаходиться у прямій причинно-наслідковій залежності від її ресурсного забезпечення. Враховуючи необхідність задоволення вимог забезпечення ефективності операційної діяльності, М. Макаренко, О. Махалина [40, с. 328–330] зазначають, що значну роль у процесі планування та контролю операційної (виробничої) діяльності відіграє нормативна база, яка спирається на науково обґрунтованих та технологічно обумовлених закономірностях трансформації ресурсів на готову продукцію (товари та послуги). Проте основною вадою виробничого підходу до визначення сутності операційної діяльності підприємства слід вважати недостатність уваги до ідентифікації характеру, сили та масштабів впливу поза виробничих чинників на процеси формування та функціонування операційної системи. Так, наприклад, І. Ансофф [18, с. 321] підкреслює таку характерну особливість операційної діяльності, як нестійкість напрямів розвитку, тобто припускає можливість їх перегляду у ході реалізації згідно з вимогами адаптації до трансформацій середовища господарювання.

З іншого боку, Л. Федулова, О. Декалюк [65, с. 12] також зазначають з цього приводу, що хоча виробнича складова є ядром операційної системи і застосування методик дослідження перебігу процесів її функціонування та розвитку є правомірним, але вона не може вважатися цілком достатньою, тому що операційна система включає не лише виробництво, а й операції із забезпечення, управління, організацію та контроль тощо. З таким підходом цілком погоджуються М. Мескон та інші науковці [42, с. 23], які наголошують на доцільності виокремлення зі складу операційної діяльності, окрім суто

операційної, функцій маркетингу, фінансів, трудових ресурсів та інженерну функцію.

Водночас Д. Лозовицький [38, с. 28] підкреслює, що операційна діяльність багато в чому визначається результатами фінансової діяльності підприємства, а отже, потребує відповідного доповнення шляхом включення до її складу фінансових аспектів.

Таким чином, міжфункціональний підхід до визначення змістовності операційної діяльності виходить з необхідності доповнення процесів та операцій, пов'язаних із функціонуванням виробничо-технологічної основи підприємства, також діями, що пов'язані із фінансовими, маркетингово-збутовими, логістичними й іншими аспектами.

1.2. Місце і роль аналізу в системі управління операційною діяльністю підприємства

Визначаючи стратегію свого розвитку, підприємство самостійно або із залученням спеціалізованих організацій проводить стратегічний аналіз, намагаючись передбачити всі можливі варіанти змін у виробничих ланках і довкіллі. Так, працюючи безпосередньо зі споживачами своєї продукції, підприємство починає активно відстежувати ефективність експлуатації та використання цієї продукції, забезпечує сервіс. У результаті формуються вимоги до модернізації конструкції або створення нової – з поліпшеними параметрами експлуатації. Велика насиченість ринку та розвиток конкуренції між виробниками однорідної продукції спонукають підприємство проводити аналіз кон'юнктури ринку, попиту на продукцію різної складності та надійності, специфіки потреб на ринках регіонів країни. Результати такого аналізу чинять пряму дію на формування асортиментних програм, ухвалення рішень щодо оновлення продукції та навіть зміни спеціалізації підприємства.

Функціональне призначення підсистеми інформаційного забезпечення аналізу операційної діяльності, окрім виконання суто основної функції –

інформування, пов'язане також із вирішенням комунікативних завдань згладжування суперечностей між, з одного боку, прагненнями, а з іншого – з формами реалізації інтересів учасників виробничого процесу.

За допомогою економічного аналізу досягається швидка адаптація до змін ринкової кон'юнктури, передбачення можливих змін поведінки партнерів, уникнення невиправданого економічного ризику.

У суспільному виробництві економічний аналіз передує прийняттю рішень та забезпечує їх обґрунтування на основі отриманої інформації. З позиції С.Б. Барнгольц та Г.М. Тація, економічний аналіз є важливим проміжним етапом процесу управління, мета якого: дати правильну оцінку стану об'єкта та показати, наскільки цей стан відрізняється від бажаного; виявити можливості та шляхи переводу об'єкта з фактичного стану в бажаний; підготувати матеріали для вибору оптимального рішення [20, с. 3].

Керівники підприємства, працівники економічних і технічних служб будь-якого рівня управління використовують методи економічного аналізу для складання науково обґрунтованих планів, контролю за рухом виконання планів і оперативного регулювання виробництва, для ліквідації «вузьких місць» в розвитку виробництва, для об'єктивної оцінки господарської діяльності та обґрунтування економічного стимулювання виробничих колективів та окремих робітників.

Завдання економічного аналізу в управлінні операційною діяльністю підприємства є різним в залежності від етапів управління. Перед прийняттям рішення інформація, отримана з економічного аналізу, повинна уможливлувати оцінку ступеня використання засобів і позицій підприємства на ринку й ефективності господарювання. Роль економічного аналізу на етапі реалізації прийняття рішень повинна полягати у наданні інформації про неправдивість і порушення в діяльності по відношенню до прийнятих за основу порівнянь (минулий період, стан, прийнятий за зразок, плановий стан, стан в подібних підприємствах).

Інформація, яка отримується шляхом економічного аналізу, повинна також

дозволяти здійснювати дії, що коригують процес управління відповідно до прийнятих раніше положень (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Застосування видів економічного аналізу за часовою належністю в процесі операційної діяльності

Джерело: розроблено на основі [54]

Наступні етапи прийняття рішень вимагають застосування різних видів аналізу. На етапі розпізнавання і формулювання проблеми повинні проводитися ретроспективний та поточний аналіз, надаючи нам інформацію про стан середовища, економічно-фінансовий стан підприємства, а також діяльності його підсистем.

Натомість етап опрацювання можливих варіантів рішень, їх оцінка і вибір оптимального повинен ґрунтуватися на перспективному довгостроковому аналізі, який спрямований на прогнозування і застосування критеріїв та методів оцінки опрацьованих варіантів. Контроль реалізації та оцінки ефектів від прийнятих рішень слід проводити опираючись на аналіз досягнутого стану, але до поточної оцінки і контролю необхідним є також проведення перспективного короткострокового аналізу.

Після закінчення реалізації прийнятих раніше рішень використання аналізу полягає в оцінці покращання ефективності господарювання підприємства, його фінансового та майнового становища, зміцнення позиції на ринку і збільшення

його вартості. На основі результатів аналізу розроблюються та обґрунтовуються управлінські рішення. Економічний аналіз передує рішенням і діям, обґрунтовує їх та є основою наукового управління виробництвом. Таким чином, економічний аналіз забезпечує науковість прийняття рішень.

1.3. Стан та перспективи розвитку підприємств харчової промисловості в Україні

Харчова промисловість є однією із провідних системоутворюючих галузей вітчизняної економіки. Вона безпосередньо задіяна в забезпеченні продовольчої безпеки нашої держави, формуванні її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку економічного зростання України.

Харчова промисловість об'єднує у своєму складі десятки підгалузей, основними серед яких є: цукрова, молочна, олійно-жирова, хлібопекарська, кондитерська, м'ясна, лікєро-горілочна тощо.

Як і будь-яка інша галузь, харчовій промисловості притаманно чимало особливостей. Зокрема продукція, що виробляється харчовими підприємствами, відноситься до товарів першої необхідності, а тому користується постійним попитом (на харчі витрачається половина бюджетів вітчизняних домогосподарств); галузь має тісні інтеграційні зв'язки із сільським господарством, а відтак підвищення ефективності функціонування підприємств, що до неї належать, неможливе без вирішення проблем, які наявні сьогодні у тваринництві та рослинництві; ринок продовольства характеризується значною ємністю, що робить харчову промисловість достатньо привабливою для інвестицій.

Важливість галузі для економіки нашої країни обумовлена її питомою вагою в загальних обсягах виробництва і реалізації промислової продукції, експортним потенціалом та обсягами податкових надходжень, які вона забезпечує (табл. 1.1).

В економіці України роль даної галузі зростає. Якщо за 2014-2018 рр. обсяг

реалізованої промислової продукції зріс у 2 рази, то обсяг продукції харчової промисловості збільшився у 2,5 рази, це зумовило зростання її частки у загальному промисловому виробництві.

Таблиця 1.1

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2014-2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	Темп росту 2018 р. до 2014 р., %
Обсяг реалізованої промислової продукції, всього, млн грн (у факт. цінах)	1428839	1776604	2158030	2625863	3045202	213,12
Переробна промисловість, млн грн	903735	1139213	1312729	1627504	1885406	208,62
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, млн грн	302392	398023	462419	548378	589855	195,06
– у % до реалізованої продукції всієї промисловості	21,2	22,4	21,4	21,0	19,4	-1,8
– у % до реалізованої продукції переробної промисловості	33,5	34,9	35,2	33,7	31,3	-2,2

Джерело: розраховано автором за [15]

У 2018 році харчова промисловість займала друге місце за обсягами реалізованої продукції (на першому місці – постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря). Частка харчової промисловості становила 19,4 %, включаючи напої і тютюнові вироби, а в структурі переробної промисловості вона забезпечувала майже третину випуску продукції. Отже, харчова промисловість була однією з основних галузей, що забезпечила стабілізацію економічного розвитку України.

Діяльність підприємств харчової галузі має позитивний вплив на низку соціально-економічних параметрів розвитку країни. По-перше, харчова промисловість спрямована на задоволення основних потреб людини, необхідних для її життєдіяльності – потреб у харчуванні. Розвиток харчової промисловості безпосередньо пов'язано з реалізацією другої та третьої Цілей сталого розвитку України – подолання голоду та поліпшення здоров'я населення. Особливо це має

важливе значення для України, яка характеризується низькими доходами населення, де витрати на харчування перевищують 50% бюджету домогосподарств.

Це вказує на те, що при умові підвищення рівня доходів населення перед харчовою промисловістю України буде стояти важливе завдання збільшення виробництва багатьох видів продукції для кращого задоволення потреб населення. Завдання її розвитку також пов'язане із підвищенням рівня продовольчої безпеки країни. Отже, галузь має внутрішні перспективи розвитку.

По-друге, галузь є надзвичайно важливою для діяльності малого і середнього бізнесу, на необхідність розвитку якого наголошується у європейській стратегії «Європа 2020». Виробництво харчових продуктів не є капіталомістким видом діяльності, для забезпечення ефективної діяльності у ньому ефект масштабу не відіграє особливої ролі, тому тут переважають малі та середні підприємства. Створення належних умов для розвитку виробництва харчових продуктів сприятиме розвитку малих та середніх підприємств, розвитку сільського господарства, кращому використанню сільськогосподарської продукції, вирощеній у домогосподарствах та підвищенню рівня зайнятості.

По-третє, харчова промисловість є трудомісткою галуззю, що створює значну кількість робочих місць, тому робить вагомий внесок у забезпечення зайнятості населення.

Враховуючи все вище зазначене, базовим підприємством дослідження було обрано промислове підприємство, а саме ПрАТ «Шполянський завод продтоварів».

Шполянський завод продуктових товарів - українське виробниче підприємство, яке спеціалізується на виробництві продуктів харчування. Підприємство розташоване у Черкаській обл., Шполянському р-ні, м. Шпола, вул. Соборна, 87.

Основні види діяльності товариства:

- 10.82 — Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів.

- 10.13 — Виробництво м'ясних продуктів.
- 10.31 — Перероблення та консервування картоплі.
- 46.39 — Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.
- 82.99 — Надання інших допоміжних комерційних послуг.
- 49.41 — Вантажний автомобільний транспорт.

Завод виробляє таку продукцію:

- Кілька різновидів грильязу.
- Кілька різновидів халви.
- Кілька різновидів ірису.
- Кілька різновидів козинаків.
- Кілька різновидів солодких батончиків.
- Солодощі для діабетиків.

Дане підприємство є приватною власністю і юридичною особою, зареєстроване в Єдиному державному реєстрі юридичних та фізичних осіб - підприємців (ЄДРПОУ) за номером 00380681, має самостійний баланс, розрахунковий рахунок в ЧФ КБ «Приватбанк». Товариство діє на основі повного господарського розрахунку та самофінансування. Вищим органом Товариства є загальні збори його учасників, що здійснює свою діяльність на підставі Статуту й Установчого Договору

Очолює підприємство директор Кошовий Олег Миколайович, який діє на підставі Статуту.

Динаміку активів та пасивів за даними «Звіту про фінансовий стан» (Додаток Б) ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» наведено в Додатку В.

Динаміку фінансових результатів за даними «Звіту про фінансові результати» (Додаток Д) ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» наведено в Додатку Ж.

Узагальнена та розрахована динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» відображена у Додатку Е.

Протягом досліджуваного періоду підприємство характеризується як фінансово стійке. Про що свідчить перевищення показників фінансової стійкості своїх нормативних значень.

Висновки до 1 розділу

Проведене нами дослідження теоретичних засад аналізу операційної діяльності суб`єкта господарювання дозволило зробити такі висновки:

1. Здійснивши аналіз визначень різних авторів економічної категорії «операційна діяльність», ми пропонуємо таке трактування даного поняття: операційна діяльність - це основний вид діяльності підприємства, орієнтований переважно на товарний ринок, пов'язаний з виробництвом та реалізацією основної товарної продукції, за результатами якої формується основна частка його доходів та фінансових результатів.

2. Аналіз операційної діяльності займає важливе місце в системі управлінського аналізу, оскільки від його результатів залежить інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття виважених стратегічних управлінських рішень, спрямованих на посилення конкурентоспроможності підприємства та виявлення резервів підвищення ефективності його діяльності.

3. Промисловість - основна галузь національної економіки України. Харчова промисловість є однією із провідних системоутворюючих галузей вітчизняної економіки. Вона безпосередньо задіяна в забезпеченні продовольчої безпеки нашої держави, формуванні її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку економічного зростання України.

4. Шполянський завод продуктових товарів - українське виробниче підприємство, яке спеціалізується на виробництві продуктів харчування. За аналізований період спостерігається позитивна тенденція до збільшення фінансових результатів діяльності підприємства, а також показників його фінансового стану, що дає підставу вважати його фінансово стійким.

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Оцінка нормативної бази та спеціальної літератури з питань дослідження

Будь-яка складова підприємницької діяльності потребує регулювання з боку держави та визнання на міждержавному рівні, а система бухгалтерського обліку та економічного аналізу операційної діяльності в сучасних промислових підприємствах не може повноцінно існувати без належного їхнього нормативно-правового забезпечення.

Державне регулювання бухгалтерського обліку операційної діяльності створюється з метою створення єдиних правил щодо організації обліку.

На основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) в Україні розроблені та діють національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку –П(С)БО. Для того, щоб регулювати систему бухгалтерського обліку та встановити єдині правила в Україні сформовано єдину нормативну базу обліку операційної діяльності, яка знайшла своє відображення у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(с)БО 15 «Дохід», П(с)БО 16 «Витрати», МСБО 18 «Дохід», МСБО 23 «Витрати на позики», Концептуальна основа складання та подання фінансової звітності, МСБО 2 «Запаси», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 38 «Нематеріальні активи» та ін. Правова інформація щодо операційної діяльності підприємства формує ціль щодо забезпечення функцій управління, аналізу, контролю та прогнозування щодо виробничої діяльності на майбутні періоди.

Важливим нормативним актом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4]. Цей закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання

фінансової звітності в Україні. Також важливо зазначити, що в даному Законі є багато неузгодженостей. Так, закон не дає відповіді на питання, що таке державне регулювання бухгалтерського обліку, які складові входять до національної системи, який взаємозв'язок між ними та яка їх підпорядкованість. Наслідком нерегульованості на практиці питань відповідальності обліку за розробку та впровадження методичного забезпечення, відсутність єдиних підходів до регулювання питань бухгалтерського обліку в різних галузях.

Господарським кодексом України регулюються відносини між суб'єктами господарювання в процесі господарської діяльності. Податковим Кодексом України передбачено формування об'єкта оподаткування, визначення прибутку, бази оподаткування, розподіл доходів та витрат [2].

Більшість вітчизняних вчених, зокрема Н.Я. Зарудна, О.М. Кундеус, Т. А. Яковець виділяють п'ять рівнів нормативного регулювання бухгалтерського обліку та звітності (табл. 2.1) [50, с. 18].

Таблиця 2.1

Рівні нормативно-правового регулювання в Україні обліку та аналізу операційної діяльності

Рівні	Нормативне регулювання
1	Кодекси і Закони України: Цивільний, Господарський, Податковий кодекси України; «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»
2	Постанови Кабінету Міністрів України
3	П(С)БО, Положення: П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 15 «Дохід», П(С)БО 16 «Витрати»; Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку
4	Інструкції, вказівки (Міністерства фінансів, галузевих міністерств та відомств)
5	Внутрішні документи підприємства: Статут (Установчий договір); Наказ про облікову політику

Джерело: розроблено автором самостійно

Проаналізуємо детально законодавчу базу України в розрізі питань пов'язаних з обліком та аналізом операційної діяльності (Додаток К).

З наведеного вище додатку видно, що облік і аналіз операційної діяльності в Україні регулюється багатьма нормативними актами, що дає змогу базуючись на цих законодавчих актах, застосовуючи методики та інструкції, здійснювати облік

та аналіз операційної діяльності підприємства.

Загальна методологічна основа у побудові обліку та обчисленні собівартості на промислових підприємствах необхідна для забезпечення єдності в плануванні показників обсягу промислового виробництва і собівартості, можливості їх узагальнення на рівні галузей промисловості в цілому, порівнянності собівартості однорідної продукції на різних підприємствах, виявлення невикористаних резервів для її подальшого зниження.

Калькулювання собівартості продукції на промислових підприємствах здійснюється відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції, робіт, послуг у промисловості та самостійно розроблених методик. Необхідність самостійного розроблення методик викликана тим, що нормативні документи з обліку і калькулювання собівартості продукції носять доволі загальний характер і не відображають особливостей тієї чи іншої галузі промисловості [17, с. 25].

Складність калькулювання собівартості продукції харчової та переробної промисловості визначається технологією виробництва, різноманітністю продуктів, що одержують в одному технологічному процесі і мають різні фізико-хімічні властивості. Проблема калькулювання на підприємствах даної галузі полягає здебільшого у правильності розподілу непрямих витрат. При використанні різних методів і баз розподілу допоміжних і обслуговуючих виробництв загальний фінансовий результат підприємства не змінюється, але за видами продукції він відрізняється, і часто досить суттєво, що виражається в зміні рентабельності продукції.

Що стосується спеціальної літератури, то багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених присвячено саме темі обліку, аналізу та аудиту операційної діяльності підприємства (Додаток Л).

Більшістю вчених-аналітиків, зокрема Є.В. Мнихом, С.З. Мошенським, О.В. Олійник Г.В. Савицькою, В.М. Серединською, М.Г. Чумаченком та іншими, предметне поле завдань, що вирішуються в межах аналізу операційної діяльності, окреслене такими аспектами досліджень:

- аналіз динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції;
- аналіз виконання плану з виробництва та реалізації продукції та проведення факторного аналізу з визначенням основних чинників впливу на відхилення;
- аналіз якості продукції;
- аналіз комплектності та ритмічності виробництва і реалізації продукції;
- аналіз виконання плану з асортименту та структури випускі продукції;аналіз браку;
- виявлення резервів щодо збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції [44; 48; 56; 57; 67].

Методичні підходи до аналізу операційної діяльності, що запропоновані авторами підручника [17, с. 191-237], передбачають вирішення таких важливих завдань як: визначення економічної ефективності використання ресурсів бізнес-процесів; оцінка виконання планів, прогнозів, управлінських рішень відносно ефективного використання економічного потенціалу бізнес-процесів підприємства; вивчення впливу об'єктивних і суб'єктивних, зовнішніх і внутрішніх чинників на результати бізнес-процесів підприємства; розроблення й обґрунтування заходів, спрямованих на оптимізацію бізнес-процесів підприємства.

В цілому погоджуючись з подібним підходом до аналітичних напрямів дослідження, слід зазначити, що, враховуючи сучасні вимоги стратегічного менеджменту до його аналітичного забезпечення, коло завдань, які потребують вирішення в межах аналізу операційної діяльності, доцільно було б доповнити таким тематичним блоком як аналіз ринкових можливостей економічного суб'єкта та оцінкою його конкурентоспроможності. Це пояснюється тим, що першочерговим етапом аналітичного обґрунтування вибору напрямів діяльності є оцінка місткості ринку, дослідження діяльності конкурентів, їх технологічних та цінових переваг, аналіз існуючих та потенційних каналів збуту, що суттєво впливає на формування операційної стратегії підприємства.

Оцінювання ефективності окремих бізнес-процесів та їх удосконалення

неможливо без порівняльного аналізу результатів операційної діяльності з результатами діяльності основних конкурентів в галузі. Тому пропонуємо розширити коло завдань аналізу операційної діяльності такими аспектами досліджень: аналіз ринків збуту та місткості ринку; дослідження попиту на продукцію на основі маркетингового аналізу; аналіз конкурентоспроможності продукції та конкурентних позицій підприємства на ринку; аналітичне обґрунтування асортиментної та цінової політики підприємства, обґрунтування (прогнозування) можливих обсягів збуту і, відповідно, обсягів виробництва продукції; оцінка реінжинірингових процесів основної діяльності); аналіз основних бізнес-процесів на підприємстві та пошук найефективніших напрямів діяльності.

2.2. Формування фактографічної інформації в процесі аналізу операційної діяльності підприємства

Ефективність управління операційною діяльністю промислового підприємства зумовлена якістю інформації, що є в розпорядженні управлінців різного рівня.

Підприємство як відкрита система використовує у своїй діяльності інформаційні потоки. Йому важливо знати все про своїх зовнішніх контрагентів (інші підприємства), так і про всі господарські процеси, що відбуваються всередині власного. Ці інформаційні потоки надзвичайно великі і потребують якісного узагальнення та конкретизації.

Для виконання цих завдань покликана обліково-аналітична система, яка формує новий вид стислої та зрозумілої інформації – обліково-аналітичної.

Під обліково-аналітичною системою управління розуміють систему, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, зокрема оперативних даних і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації [32].

Особливість даної інформації полягає в тому, що вона конкретизує окремі

сфери діяльності підприємства, оснований на даних бухгалтерського обліку, що проходить всі етапи аналітичного процесу. Тобто, джерелом утворення обліково-аналітичної інформації є облікова система та аналіз. Це зумовлює необхідність чіткого визначення та обґрунтування загальної характеристики облікової та аналітичної інформації.

Облікова інформація — це підвид економічної, що пов'язана з функціями оперативного, бухгалтерського, статистичного обліку та відбиває господарські процеси, які вже здійснилися, а також фактичний стан [27].

Облікова інформація має свої особливості, що робить її досить важливою для управління та прийняття правильних висновків.

Вона виникає на різних етапах технології обліку і розв'язує різні облікові завдання:

- кожен господарський процес зафіксований у вигляді операції у первинних документах, що є певним підтвердженням її здійснення. Цей документ є вихідною точкою для подальшого обліку та реєстрації в інших документах (облікових реєстрах);

- облікові реєстри, в свою чергу, після заповнення стають носіями облікової інформації і відіграють вже досить вагому роль для аналізу і отримання аналітичної інформації, після проведення деяких математичних і аналітичних процедур розрахунків;

- на основі складання реєстрів можна скласти звітні форми обліку, що служить певним доказом ведення господарської діяльності підприємством.

Виходячи з вище зазначеного можна сказати, що звіти є основними джерелами проведення економічного аналізу і становлять найбільшу вагу для управління.

Взагалі, облікова інформація є невичерпною для аналізу. Вона становить близько 70% всієї сукупності інформаційних потоків на підприємстві і служить основою для розрахунків всіх можливих показників та здійснення порівняння.

Аналітична інформація включає в себе результати здійснення процедур

математичної і логічної обробки прогнозної, планової, облікової і нормативної інформації по заданих алгоритмах розрахунку. Тобто вона виступає узагальнюючою по відношенню до інших видів інформації.

Слід визначити інформаційну базу аналізу, тобто інформаційне забезпечення аналізу. Терещенко Л.О. дає таке визначення: «Інформаційне забезпечення економічного аналізу - це система даних і способи їх опрацювання, що дозволяють вивчити реальний стан об'єкта управління, виміряти вплив факторів, які його визначають, а також виявити можливості здійснення необхідних управлінських дій» [62].

Найбільший обсяг інформації, який необхідний для проведення аналітичних процедур, суб'єкти аналізу отримують з фактографічної інформації. Ця інформація відображається в системі бухгалтерського обліку та служить основою для досліджень фінансово-господарського контролю, аудиту та аналізу щодо питань господарської діяльності підприємства.

Фактографічне інформаційне забезпечення аналізу оборотних активів підприємства включає в себе облікову, звітну та позаоблікову інформацію.

Так як облікова інформація формується в процесі здійснення господарських операцій слід розглянути передумови обліку операційної діяльності на базовому підприємстві.

ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» здійснює оперативний, бухгалтерський та податковий облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність.

Бухгалтерський облік у 2018 році на підприємстві здійснювався відповідно до Наказу про облікову політику. Зміст наказу відповідає вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національним стандартам.

Згідно наказу №452 від 1 листопада 2018 року на підприємстві проведено інвентаризацію активів та зобов'язань станом на 01.12.2018 року. Нестач та лишків в результаті інвентаризації не виявлено.

Облік є безперервним, а відображення господарських операцій станом на

31.12.18 р. ведеться згідно чинного Плану рахунків бухгалтерського обліку [10].

Типові господарські операції щодо обліку витрат операційної діяльності підприємства наведені у Додатку М.

Правильна побудова обліку операційної діяльності дає змогу забезпечити інформацію про доходи, витрати та фінансові результати, що формуються в її процесі.

Облікова інформація містить:

- журнали-ордери та дебетові відомості (вони узагальнюють інформацію щодо окремих складових операційної діяльності);
- аналітичні відомості (вони застосовуються для оцінки здійснених витрат та отриманих доходів у розрізі окремих видів продукції).

Документообіг облікової інформації у ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» встановлюється головним бухгалтером – Ткаченко Лідією Степанівною, і є обов'язковим для всіх працівників підприємства.

Для кожного виду або роду документів (накладних, вимог, рахунків-фактур тощо) розробляється особлива схема документообігу у формі графіка руху документів. У графіку, який встановлюється наказом керівника підприємства, установи, зазначається дата створення або одержання від інших підприємств та установ документів, прийняття їх до обліку, передача в обробку та до архіву.

З метою узагальнення та складання звітності, для сполучення різних регістрів аналітичного та синтетичного обліків, їх взаємозв'язку та послідовності у ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» використовується програма «1С: Підприємство 8.2».

Головну книгу використовують для узагальнення даних журналів-ордерів, взаємної перевірки зроблених записів по окремих рахунках і складання звітного балансу. У Головній книзі відображають початкове сальдо, поточні обороти і сальдо на кінець звітного періоду (місяця, кварталу, року) по кожному синтетичному рахунку. За методом подвійного запису суми дебетових і кредитових оборотів, а також дебетових і кредитових сальдо мають бути відповідно між собою рівними. Головна книга відкривається на рік.

Для документування операцій обліку витрат операційної діяльності застосовуються типові форми первинних документів, наведені у Додатку Н .

Що стосується звітної інформації, то основними інформаційними ресурсами для аналізу операційної діяльності є фінансова звітність. Звітна інформація з урахуванням усього масиву даних бухгалтерського обліку складають базу даних аналізу операційної діяльності. Ця особливість може характеризувати масиви даних, що виступають як інформаційні потоки оперативного, перспективного і ретроспективного аналізу.

Розкриття можливостей окремих форм звітності в частині відображення інформації, яка використовується в процесі аналізу операційної діяльності відобразимо у додатку П.

Крім того, до звітних джерел інформації належать статистична та податкова звітності. Вони забезпечують аналіз узагальненими даними про результати господарської діяльності підприємства за певний період часу.

Позаоблікові джерела інформації включають:

- законодавчі документи (нормативно-правові акти, стандарти);
- розпорядчі документи (розпорядження, постанови, укази, накази вищестоящих органів, рекомендації);
- документи господарсько-правового характеру (договори, угоди, рішення судових органів);
- акти ревізій та перевірок контролюючих органів;
- рішення зборів акціонерів, засновників, трудового колективу;
- матеріали засобів масової інформації;
- матеріали спеціальних досліджень окремих операцій (хронометраж, фотографія та ін.);
- дані соціологічних опитувань та анкетування, усна інформація, отримана від членів колективу.

Таким чином, фактографічне інформаційне забезпечення аналізу операційної діяльності, що формується в процесі бухгалтерського обліку, є основою досліджень фінансово-господарської діяльності підприємства. Воно

допомагає вчасно виявити та усунути недоліки, розробити та впровадити раціональні методи господарювання, а також прийняти ефективні управлінські рішення щодо подальшої діяльності підприємства.

2.3. Організаційно-інформаційна модель аналізу операційної діяльності підприємства

Щоб аналітична робота на великому підприємстві працювала злагоджено необхідна їй правильна організація. Це потребує додаткову матеріально-технічну базу та виконавців, що означає і більше витрачання коштів. Деякі завбачливі керівники, розуміють користь і йдуть на поступки, деякі ж – навпаки, обтяжують цією роботою головного бухгалтера або інших підлеглих. Зазвичай, функцію аналітика виконує або головний бухгалтер (на малих підприємствах), або спеціалісти своєї справи – бухгалтер-аналітик або фінансовий директор. Деяка обліково-аналітична інформація надходить від начальників відділів і характеризується оперативним аналізом певної ділянки підприємства – відділу.

На підприємствах, де добре функціонує відділ економічного аналізу виділяють такі три основні етапи проведення аналітичної роботи та отримання в кінцевому результаті обліково-аналітичної інформації (додаток Р)[59]:

На першій стадії аналітичного процесу потрібно скласти план аналітичної роботи на підприємстві та підготувати всі необхідні матеріали для проведення власне самого аналізу. Саме на цьому етапі вивчаються матеріали попередніх досліджень та назначаються виконавці.

На другій стадії здійснюється збирання (із залученням статистичної звітності, даних синтетичного та аналітичного обліку, планової документації, результати спостережень тощо) і перевірка достовірності інформації, що використовується. Проводиться ґрунтовний аналіз різноманітних показників діяльності підприємства, впливу на них відповідних чинників, взаємозалежності показників і їх значення для забезпечення росту прибутків підприємства. Вивчається напрями і причини відхилення фактичних значень показників від

прогнозних, а також виявляються резерви підвищення ефективності діяльності підприємства. На цьому етапі використовують всі можливі методи та інструменти економічного аналізу, зокрема порівняння, графічний, балансовий, елімінування (вплив кожного фактора на величину досліджуваного об'єкта), статистичний, тощо.

На третій стадії відбувається узагальнення результатів аналізу, здійснюються висновки, подаються пропозиції щодо поліпшення ефективності діяльності підприємства, усуваються недоліки в роботі та мобілізуються невикористані резерви. Обов'язковим елементом цього етапу є систематичний контроль за виконанням рішень, прийнятих відповідно до результатів аналізу.

Питання підвищення ефективності операційної діяльності розглядається як одне з ключових в аспекті фінансово-економічної діяльності підприємства. Значної актуальності проблема набуває у кризових умовах в економіці, оскільки такі умови вимагають жорсткого підходу до скорочення витрат і забезпечення максимальної віддачі від виробництва за мінімальних капіталовкладень.

Першим важливим кроком в процесі підвищення ефективності операційної діяльності є вимірювання значень показників ефективності, що характеризують поточний стан функціонування операційної системи підприємства (організації).

Використовують декілька методичних підходів оцінки ефективності.

Традиційний підхід. Базується на класичній моделі Дюпона «Рентабельність капіталу», передбачає оцінку ефективності на основі двох груп показників: узагальнюючих - показників першого рівня, які характеризують ефективність діяльності підприємства в цілому, порівнюючи результативні показники з витратами усіх ресурсів, та показників другого рівня, які оцінюють ефективність використання окремих видів ресурсів підприємства.

Багаточинниковий підхід. Пропонується в науковій економічній літературі, проте рідко застосовується на практиці. Передбачає використання агрегованих індексів ефективності, що є складними і важкими для інтерпретації, а тому і не стали загально визнаними [33].

У ході аналізу публікацій, було помічено відсутність єдиного підходу до

визначення показників ефективності операційної діяльності, які б найповніше характеризували діяльність підприємства.

Так, деякі автори [51, 53, 69], відзначають доцільність групування вимірників ефективності операційної діяльності на узагальнюючі показники бізнесу та на показники ефективності використання ресурсів.

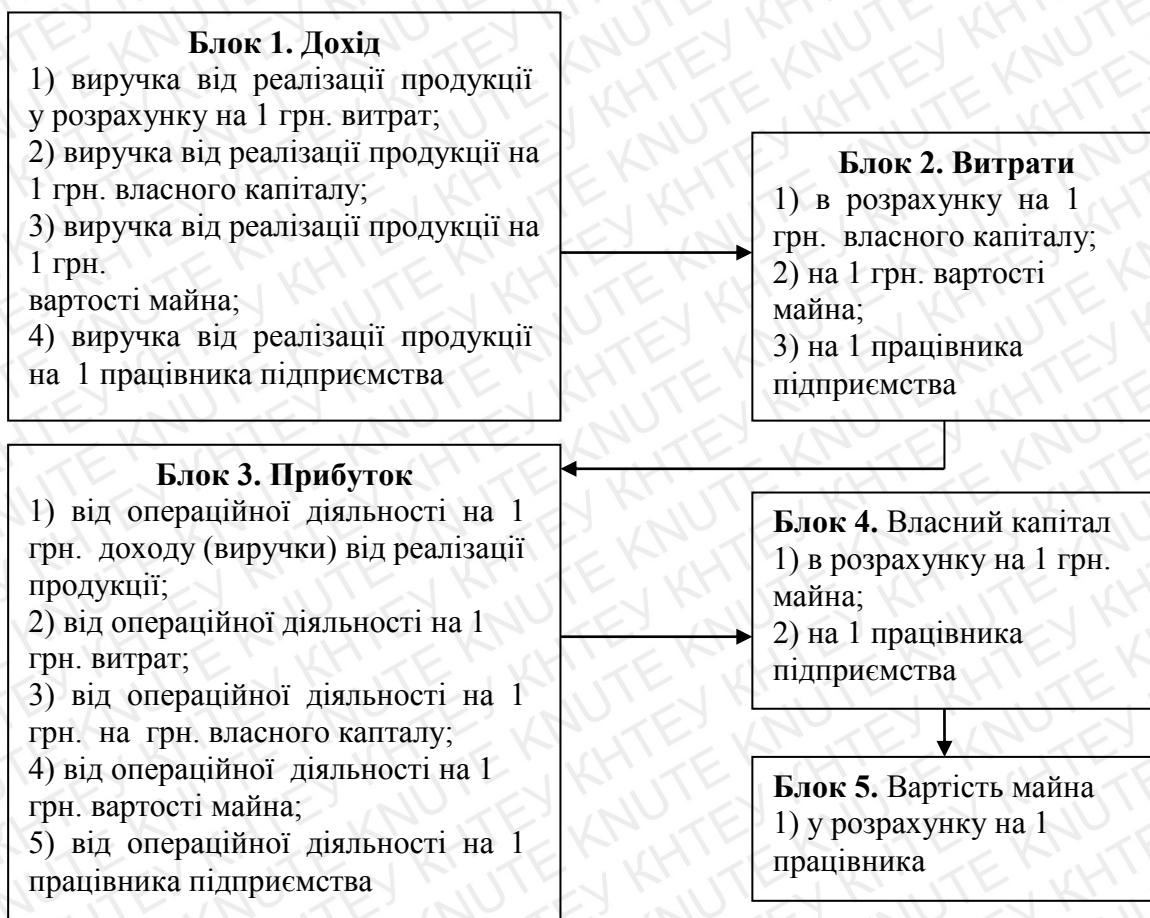
Друга група авторів розглядає ефективність операційної діяльності в розрізі показників ефективності використання виробничих ресурсів і виробничих засобів: ефективності використання основних засобів; ефективності використання праці (трудових ресурсів); ефективності використання оборотних засобів; інтегральні показники ефективності діяльності підприємства [25, 28, 37].

Третю групу складають автори, теоретичні погляди яких щодо проблематики даного питання акцентуються на визначенні ефективності операційної діяльності на базі витратних показників, як відношення фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання до витрат понесених за відповідний період часу. Основним питанням даного підходу є дослідження факторів виробничої діяльності, які мають безпосередній вплив на рентабельність операційної (виробничої) діяльності [71].

Таким чином, для виконання завдань дослідження, необхідно побудувати узагальнюючу систему показників ефективності операційної діяльності підприємства, яка найбільш ґрунтовно характеризувала основні параметри ефективності операційної системи підприємства.

З цією метою, ми вважаємо обґрунтованою точку зору науковців, які зазначають, що не можна абсолютизувати ні один з показників, які використовують для визначення ефективності. Кожний з них має певне смислове навантаження, тому може бути використаний за відповідним цільовим призначенням. Так валова продукція характеризує ефективність з позиції створення споживної вартості, валовий дохід – оцінює ефективність в аспекті єдності двох сторін процесу виробництва споживання та накопичення, прибуток - ефективність виробництва з погляду інтересів господарств, як виробника споживної вартості.

Доповненням до даної системи показників у комплексній оцінці ефективності операційної діяльності підприємств є матричний аналіз, що базується на обчисленні та оцінці системи показників, згрупованих на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Модель та система показників оцінки операційної діяльності підприємства

Джерело: розроблено на основі [29]

Даний метод дозволяє оцінити ефективність операційної діяльності всього підприємства, користуючись даними балансу та звіту про фінансові результати.

Використання при аналізі моделей дасть змогу абстрактно відобразити основні взаємозв'язки, що існують у реальній господарській системі.

Висновки до 2 розділу

Проведені дослідження інформаційного забезпечення аналізу операційної діяльності підприємства дало змогу сформулювати наступні висновки:

1. Нормативно-правове забезпечення обліку і аналізу – це сукупність нормативно-правових актів найвищих гілок влади у державі, таких як законодавчої, виконавчої та представницької, а також Міністерства фінансів України, інших міністерств та відомств, і, власне кожного підприємства зокрема, які забезпечують повноцінне функціонування та динамічний розвиток бухгалтерського обліку, фінансової звітності й економічного аналізу в нашій державі.

2. У ході аналізу публікацій, було помічено відсутність єдиного підходу до визначення показників ефективності операційної діяльності, які б найповніше характеризували діяльність підприємства, тому необхідно побудувати узагальнюючу систему показників ефективності операційної діяльності підприємства, яка найбільш ґрунтовно характеризувала основні параметри ефективності операційної системи підприємства.

3. Фактографічне інформаційне забезпечення аналізу операційної діяльності підприємства включає в себе облікову, звітну та позаоблікову інформацію.

4. Розроблена організаційно-інформаційна модель аналізу операційної діяльності підприємства базується на обчисленні та оцінці системи показників, згрупованих у 5 блоків. Використання при аналізі моделей дасть змогу абстрактно відобразити основні взаємозв'язки, що існують у реальній господарській системі.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Аналіз виробничої програми, витрат і доходів операційної діяльності підприємства

Виробнича програма — це система адресних завдань з виробництва і доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості і у встановлені терміни згідно з договорами поставок. Основним завданням виробничої програми є максимальне задоволення потреб споживачів у високоякісній продукції, яка випускається підприємствами при найкращому використанні їх ресурсів та отриманні максимального прибутку.

Обсяг виробництва промислової продукції може вимірюватись у натуральних (м, т, шт...), умовно натуральних (пряжа в км., консерви в тис. шт. умовних банок), вартісних (валова товарна реалізована продукція – в оптових цінах) показниках.

Натуральні показники використовуються при аналізі обсягів виробництва за окремими видами однорідної продукції. Умовно – натуральні – для узагальненої характеристики обсягів виробництва продукції.

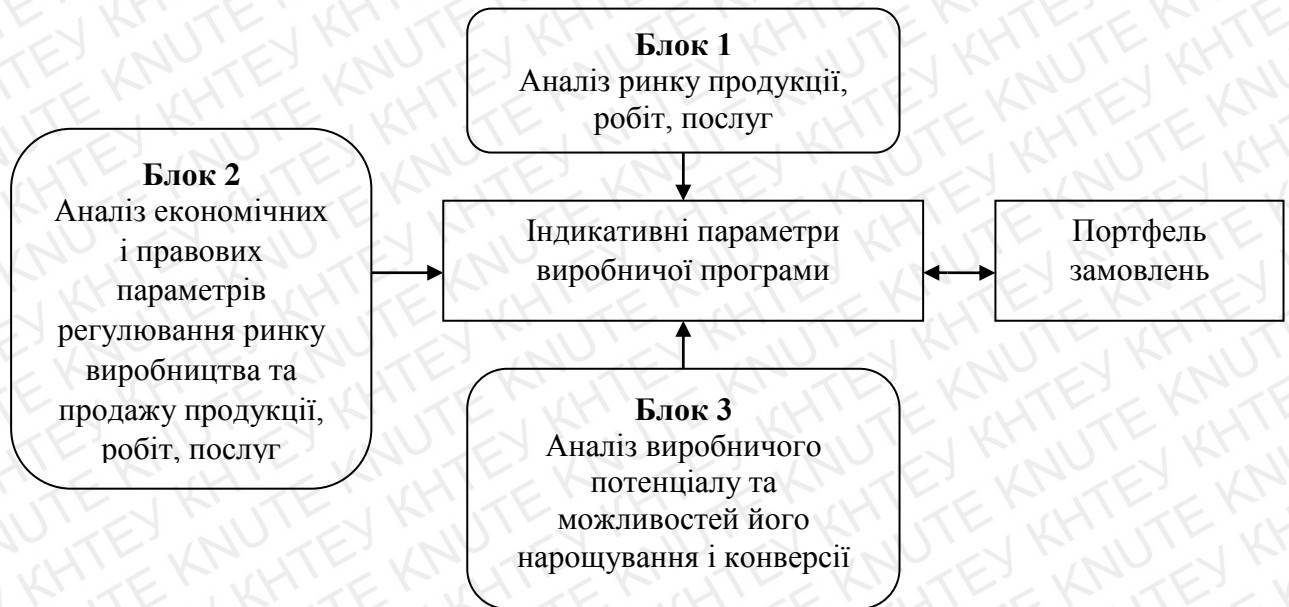
Валова продукція – вартість усієї виробленої продукції, включаючи незавершене виробництво, виражається, як правило, у порівняльних цінах.

Товарна продукція – вартість виробленої продукції, але без залишків незавершеного виробництва і внутрішньогосподарського обороту. Виражається в оптових цінах звітного року. Якщо на підприємстві відсутні залишки незавершеного виробництва і внутрішньогосподарських оборотів, то $ВП = ТП$.

Реалізована продукція – відвантажена продукція, визначається у діючих цінах (оптових, договірних)

Для забезпечення більш повного задоволення потреб населення у продукції, необхідно, щоб підприємство виконало план не лише по загальному обсягу продукції, але й по асортименту (номенклатурі).

Схематично модель аналітичних досліджень зображено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Модель аналітичного обґрунтування виробничої програми підприємства
Джерело: [28]

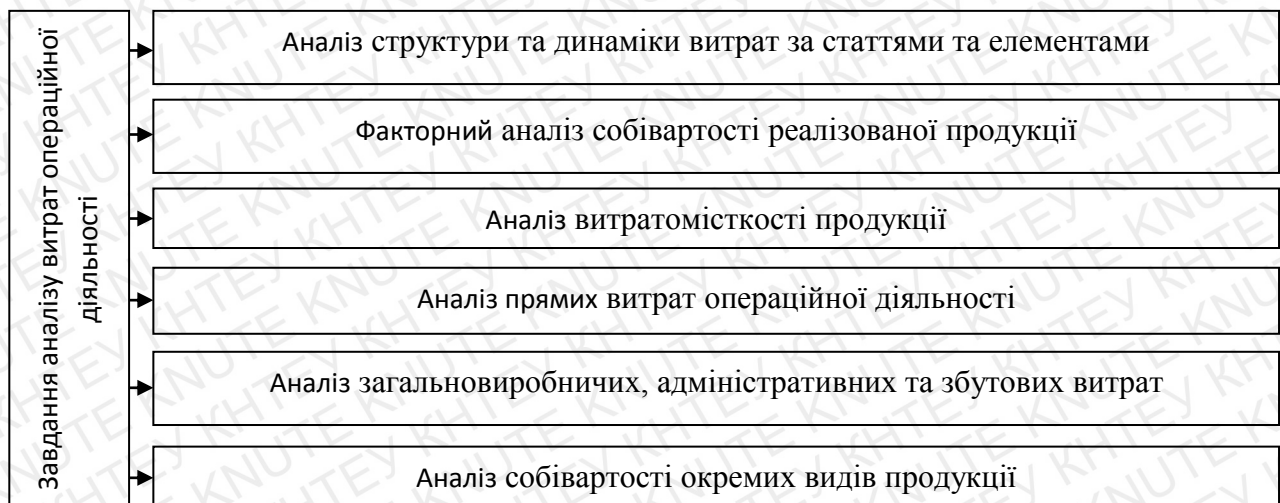
Об'єктом аналізу виробничої програми загалом є виробничий процес, а також отримання замовлень на продукцію, роботи, послуги, виконання цих замовлень за обсягом, номенклатурою, асортиментом, якістю, термінами поставки, а також оплата виконаних замовлень, тобто обсяг реалізації продукції [68, с. 358].

Аналіз виробничої програми повинен здійснюватись як в ретроспективі, так і на перспективу з метою підвищення обґрунтованості її показників та рівня управління виробництвом загалом. Економічне обґрунтування виробничої програми промислового підприємства з огляду на її забезпечення необхідними трудовими, матеріальними та фінансовими ресурсами, загалом зводиться до визначення загальної потреби в них та їх ефективного використання.

Метою аналізу витрат операційної діяльності підприємств є всебічна оцінка рівня, динаміки та структури таких витрат, їх впливу на фінансові результати, обґрунтування управлінських рішень щодо подальшої оптимізації витрат операційної діяльності. Для досягнення цієї мети аналіз необхідно проводити на основі комплексного й системного підходів.

Для досягнення поставленої мети в процесі аналізу вирішуються наступні завдання (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Завдання аналізу витрат операційної діяльності
Джерело: узагальнено автором за [28]

Основним джерелом інформації для аналізу зазначених витрат є фінансова звітність, зокрема форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)». Фінансова звітність містить обмежений обсяг даних, з неї не можна отримати інформацію про структуру собівартості продукції (робіт, послуг), величину адміністративних витрат та витрат на збут в розрізі статей та різних класифікаційних витрат та ін. Тому з метою аналізу у ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» застосовують, крім звітності, й дані бухгалтерського обліку: первинні документи, облікові регістри з аналітичного та синтетичного обліку; матеріали ревізій та обстежень; результати аналізу витрат основної діяльності за попередні роки; аудиторські звіти та ін.

Об'єктами аналізу витрат операційної діяльності підприємства є:

- операційні витрати за елементами витрат;
- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- витрати від іншої операційної діяльності.

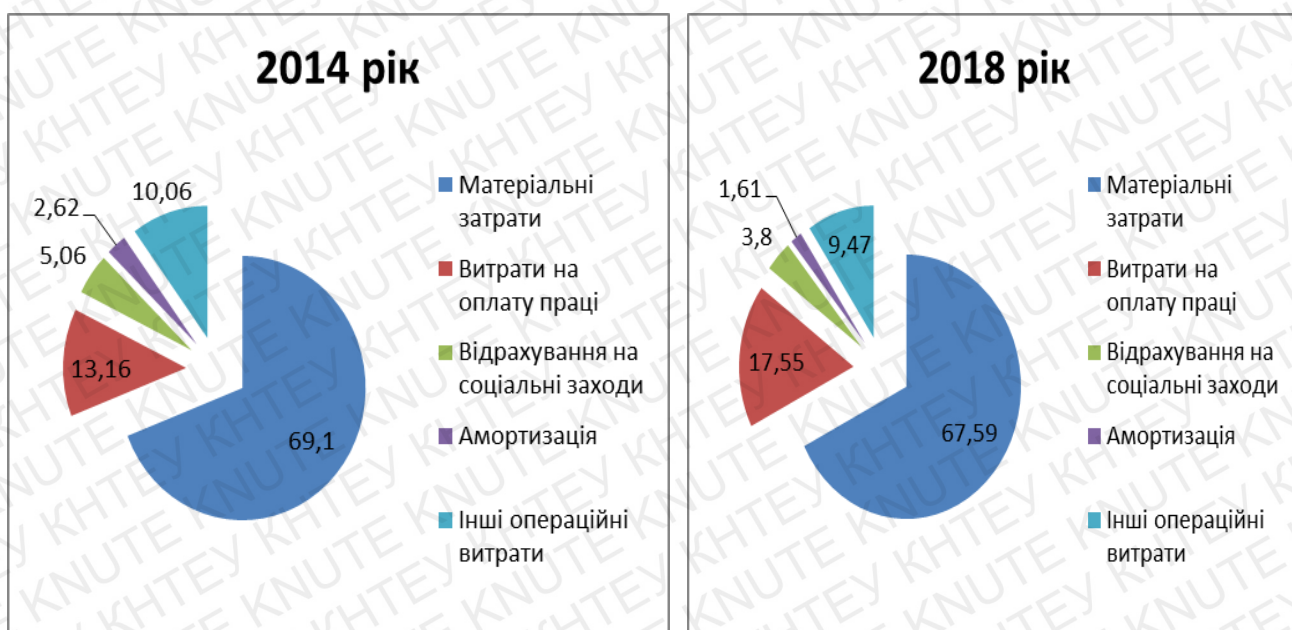
Структура витрат за елементами у ПрАТ «Шполянський завод продтоварів»

наведена в додатку С.

Проведені дослідження свідчать про збільшення загальної суми витрат на 10388 тис. грн. або на 9,23%, які відбулись за рахунок зростання всіх елементів витрат. Це говорить про подорожчання продукції, що виробляється.

Найбільшу величину займають матеріальні витрати – 83081 тис. грн. або 67,59%, що свідчить про зростання прямих витрат, а найменшу – амортизація – 1,51%.

Графічно дані зміни можна побачити на рис. 3.3.

Рис. 3.3 Структура операційних витрат за елементами у ПрАТ «Шполянський завод продуктів» за 2014-2018 рр.

Дослідження структури питомої ваги окремих елементів витрат у їх загальному обсязі дають можливість визначити більш вагомі та критичні статті витрат, зміни яких визначають тенденцію в розвитку витрат у цілому по підприємству.

Оцінка тенденцій зміни витрат підприємства дає змогу оптимізувати його управлінську діяльність. Склад, структуру та динаміку витрат операційної діяльності представимо в додатку Т.

Проаналізувавши додаток Т можна зробити висновок, що у звітному періоді загальна сума витрат операційної діяльності та майже всіх їх складових має

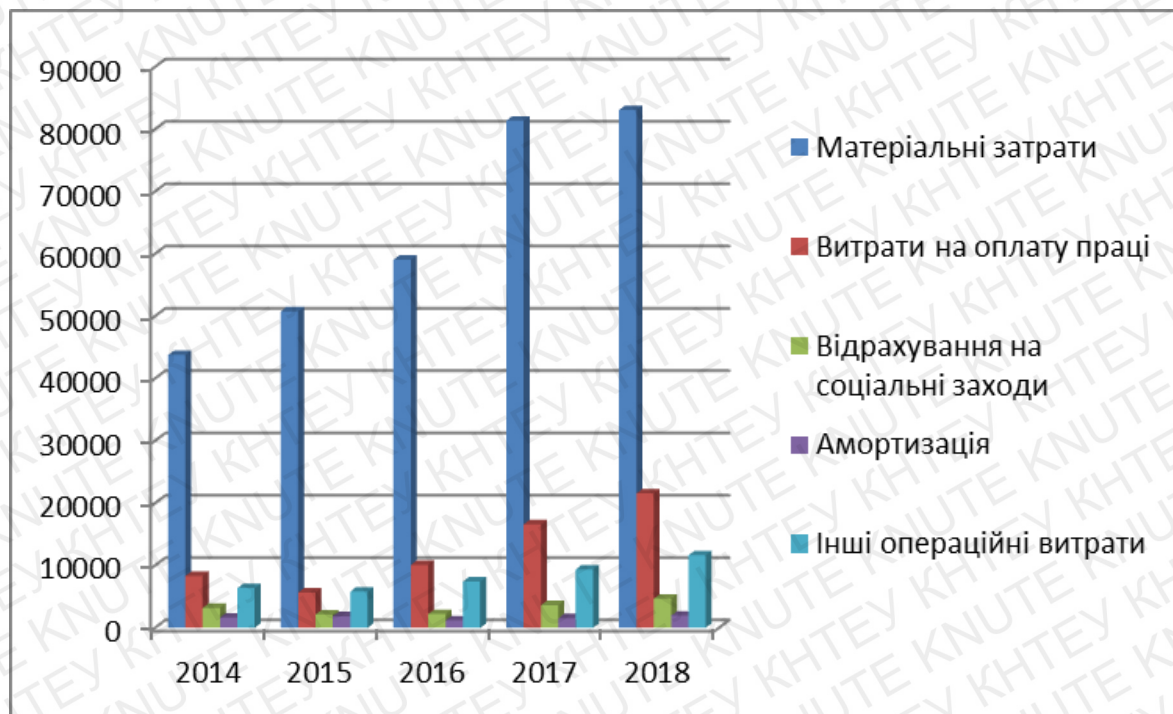

тенденцію до зростання, що пов'язано із розширенням масштабів діяльності.

Найбільшу частку в структурі витрат аналізованого підприємства як у звітному, так і попередньому періодах становила собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт та послуг), але при цьому її структурна величина зменшилась з 82,30% до 74,66%. Проте зворотна тенденція спостерігається по адміністративних витратах, частка яких збільшилась у 2018 році порівняно з 2017 роком на 12,70 %, а у вартісній величині на 14049 тис. грн.

Що стосується витрат на збут, то спостерігається тенденція до їх зменшення на 28,40%, а також інших витрат на 31,01%, що залежить від маркетингової політики товариства у звітному періоді. Якщо витрати на збут характеризують цю діяльність безпосередньо, то адміністративні – опосередковано, оскільки діяльність адміністративного апарату значною мірою спрямована на організацію контактів з діловими партнерами, забезпечення доходів від цих контактів.

Графічно динаміку витрат операційної діяльності ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» за 2014-2018 рр. відобразимо на рис. 3.4.

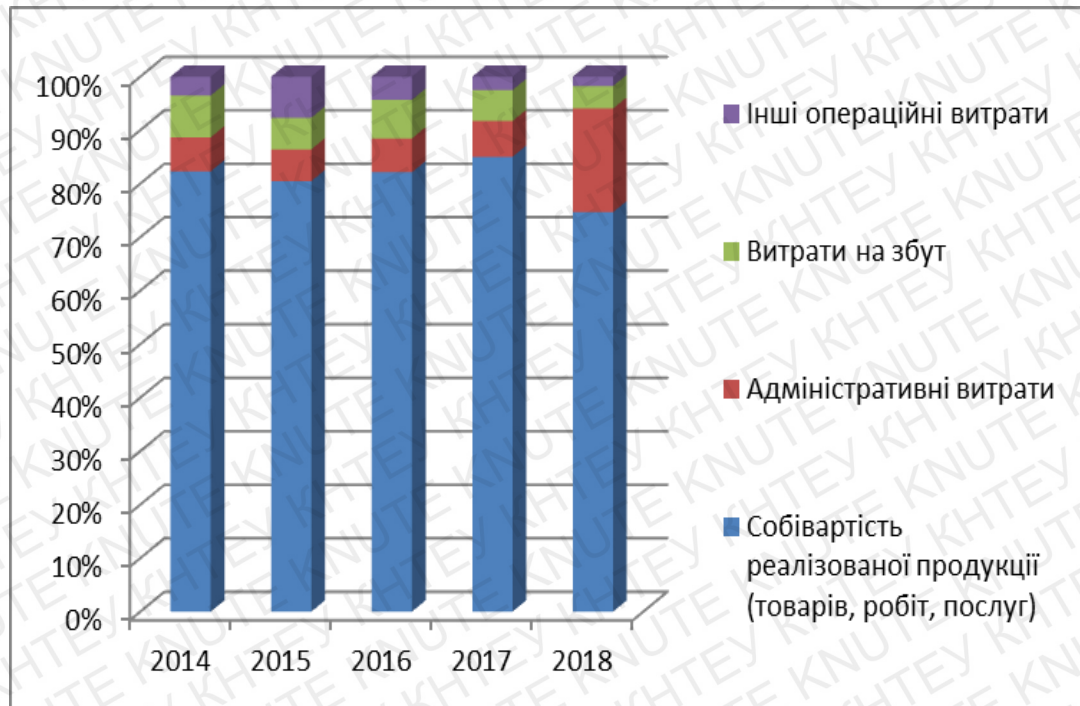

Рис. 3.4 Динаміка та склад витрат операційної діяльності ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» за 2014-2018 рр.

Структуру витрат операційної діяльності ПрАТ «Шполянський завод

продтоварів» графічно представимо на рис. 3.5.

Рис.3.5 Структура витрат операційної діяльності ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» за 2014-2018 рр.

Доходи виступають основним джерелом розвитку будь-якого підприємства, оскільки від розміру доходів залежить обсяг чистого прибутку, власних фінансових ресурсів і власного капіталу. Враховуючи постійну потребу у власних фінансових ресурсах, ключовим завданням суб'єктів господарювання є збільшення доходів. Види операційних доходів, що подаються у звітності підприємства та джерела їх формування відображено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Види операційних доходів підприємства та джерела їх формування

Дохід	Джерела формування
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Відображається дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, податків і зборів.
2. Інші операційні доходи	Відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, дохід від списання кредиторської заборгованост

Джерело: розроблено автором за [13]

Склад, структуру та динаміку доходів від операційної діяльності представлено в додатку У. Найбільш вагома роль у формуванні доходів відводиться доходам від реалізації продукції. Проблеми росту доходів від реалізації пов'язані із низькою конкурентоспроможністю продукції та низьким експортним потенціалом вітчизняного виробництва. Також проблемами зменшення доходів вітчизняних підприємств, є висока матеріаломісткість промислової продукції, що відповідно знижує її конкурентні переваги та рентабельність виробництва.

3.2. Аналіз ефективності операційної діяльності підприємства

Необхідною умовою стійкого розвитку підприємства в сучасних умовах, що характеризуються високим рівнем глобальних коливань, є підвищення ефективності виробництва. У процесі господарської діяльності приймаються рішення щодо розпорядження обмеженими ресурсами, тому процес виробництва орієнтується на певні критерії ефективності.

Узагальнюючим показником ефективності витрат операційної діяльності, який можна отримати аналізуючи фінансову звітність підприємств є рівень операційних витрат на 1 грн. реалізованої продукції. Використання цього показника для аналізу витрат операційної діяльності зумовлене його універсальністю: його можна визначати для підприємств усіх галузей і на всіх рівнях управління, застосовувати для порівняної та непорівняної продукції. Показник витрат на одну гривню продукції наочно відображає зв'язок між витратами і прибутком, утворюючи з ним органічну єдність [31, с. 215].

У загальному обсязі операційної діяльності основна діяльність відіграє визначальну роль, забезпечуючи основну частку доходів підприємства. Постатейні принципи групування витрат у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) розкривають основну діяльність господарюючого суб'єкта за її функціями – виробництво, збут та управління [34]. Відповідно, до витрат, що характеризують основну діяльність, належать виробничі витрати, адмінвитрати й

витрати на збут продукції.

Проаналізуємо окупність понесених операційних витрат ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» в процесі виконання ними відповідної діяльності в розрізі її складників (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Рівень окупності витрат за виробничо-господарською структурою з операційною діяльністю
ПрАТ «Шполянський завод продтоварів», 2014-2018 рр.**

Рік	Витрати на гривню доходу від операційної діяльності	У тому числі:		
		основна діяльність		витрати на гривню доходу з іншої операційної діяльності
		виробничі витрати на гривню чистого доходу	виробничі витрати, що включають адмінвитрати та витрати на збут, на гривню чистого доходу	
2014	0,79	0,81	0,96	38,33
2015	0,78	0,83	0,97	13,96
2016	0,77	0,79	0,93	31,01
2017	0,80	0,83	0,95	26,30
2018	0,65	0,65	0,84	25,79
Відхилення 2018 р. від 2014 р.	-0,14	-0,16	-0,12	-12,54

За результатами проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

1) рівень виробничих витрат ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» протягом 2014–2018 рр. має чітку тенденцію до зниження;

2) рівень витрат, які характеризують основну діяльність підприємств (виробничі витрати, адмінвитрати та витрати на збут), не має сталої тенденції, проте в цілому можна стверджувати, що їх рівень зменшився протягом аналізованого періоду;

3) витрати операційної діяльності на 84 % зумовлюється витратами від основної діяльності. Витрати, що не пов'язані з основною діяльністю, відповідно, становлять близько 16 %.

4) рівень операційних витрат, що припадають на гривню доходу від операційної діяльності, має тенденцію до зниження.

Отже, аналіз ефективності основної операційної діяльності свідчить про досить низьку окупність витрат. У середньому витрати основної операційної

діяльності (виробничі, адмінвитрати та витрати на збут) складають понад 90 % доходу від реалізації.

Використавши постатейність групування витрат, у Звіті про сукупний дохід виокремимо такий абсолютний показник, як прибуток (збиток) від основної операційної діяльності, який розраховуватиметься таким чином:

- відніманням від валового прибутку адмінвитрат та збутових витрат;
- відніманням від суми фінансового результату від операційної діяльності й інших операційних витрат, інших операційних доходів.

Відповідно до вищезазначеного сформуємо відносний витратний показник ефективності:

$$\text{РООД} = \text{ВП} - \text{AB} - \text{BЗ} / \text{СРП} + \text{AB} + \text{BЗ} \quad (3.1)$$

де РООД – рентабельність основної операційної діяльності;

ВП – валовий прибуток;

ФРОД – фінансовий результат від операційної діяльності;

IOB – інші операційні витрати;

IOД – інші операційні доходи;

СРП – собівартість реалізованої продукції;

AB – адміністративні витрати;

BЗ – витрати на збут.

Розрахуємо витратні показники рентабельності ПрАТ «Шполянський завод продтоварів»: рентабельність основної операційної діяльності, рентабельність операційної діяльності та рентабельність господарської діяльності й графічно зобразимо отримані результати в додатку Ф.

Порівнюючи показники рентабельності основної операційної діяльності й операційної діяльності загалом, бачимо, що у ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» рентабельність основної операційної діяльності становила в середньому 2,1% та була дещо вищою від рентабельності операційної діяльності, що пов'язано з перевищенням витрат над доходами за статтею «Інша операційна діяльність».

У межах сучасної вартісної концепції управління [35, 58, 63] як найбільш

важливий показник ефективності операційної діяльності підприємства розглядається рентабельність сукупних активів, яка розраховується за формулою:

$$P_{\text{АКТ}} = (P_{\text{ОП}} / V_{\text{АКТ}}) * 100 \% \quad (3.2)$$

де $P_{\text{АКТ}}$ – рентабельність сукупних активів підприємства;

$P_{\text{ОП}}$ – фінансовий результат від операційної діяльності підприємства;

$V_{\text{АКТ}}$ – вартість сукупних активів підприємства.

Помноживши чисельник і знаменник формули (2) на показник чистого доходу від реалізації продукції (ЧД), одержимо формулу визначення рентабельності сукупних активів ($P_{\text{АКТ}}$) як добутку рентабельності реалізації ($P_{\text{р}}$) та коефіцієнта оборотності сукупних активів ($КО_{\text{АКТ}}$) підприємства.

Таким чином, факторами першого рівня, що визначають ефективність операційної діяльності підприємств є рентабельність реалізації та коефіцієнт оборотності сукупних активів. Аналіз динаміки рентабельності сукупних активів підприємств (додаток X) показує зростання рівня показника на 1,1 в.п. у 2018 р. порівняно з 2014 р.

Проведений аналіз виявив позитивну динаміку ефективності операційної діяльності підприємств, яка забезпечується розширенням внутрішнього попиту. Однак потребує подальших досліджень проблема визначення показників, які дозволять прогнозувати кризові явища у вітчизняній економіці для забезпечення швидкого реагування на них.

3.3. Напрями вдосконалення методики аналізу операційної діяльності промислового підприємства

Управління операційною діяльністю є однією з основних ланок управління, що потребує досконалого обліку, аналізу, контролю і планування витрат операційної та іншої операційної діяльності як засобом управління прибутком.

Цілком погоджуємось із пропозицією О.І. Гадзевича [23] традиційний аналіз витрат на виробництво та збут продукції доповнювати аналізом структурної динаміки витрат від звичайної діяльності та інших витрат у

співставленні із динамікою виручки від реалізації продукції, що дає узагальнені результати. Логічним продовженням цього підходу є фокусування аналізу на вивченні динаміки прямих та непрямих витрат у співставленні із динамікою операційного прибутку. Це дає можливість точніше визначити характер змін у виробничому процесі підприємства та можливі шляхи подолання існуючих проблем.

Автор вважає, що для цього доцільно використовувати дані про зміну прибутку підприємства від операційної діяльності, зміну прямих витрат на виробництво продукції підприємства, та зміну непрямих витрат на виробництво продукції. Динаміка цих показників дає можливість визначити найбільш важливі характеристики процесу формування витрат підприємства при виробництві продукції та, як наслідок, відображає закономірності його фінансових результатів. При цьому використання аналітичних даних декількох періодів дозволяє оцінити динаміку витрат операційної діяльності та її відповідність запланованій траєкторії розвитку підприємства.

Розрахунок зміни прибутку підприємства від операційної діяльності ($\Delta\Pi$), зміни прямих ($\Delta Вп$) та непрямих ($\Delta Вн$) витрат на виробництво продукції підприємства здійснюється наступним чином:

$$\Delta\Pi = \Pi_i - \Pi_{i-1} \quad (3.3)$$

$$\Delta Вп = Вп_i - Вп_{i-1} \quad (3.5)$$

$$\Delta Вн = Вн_i - Вн_{i-1} \quad (3.6)$$

де: Π_i $Вп_i$ $Вн_i$ – відповідно прибуток підприємства від операційної діяльності, прямі витрати та непрямі витрати звітного періоду;

Π_{i-1} $Вп_{i-1}$ $Вн_{i-1}$ – відповідно прибуток підприємства від операційної діяльності, прямі витрати та непрямі витрати попереднього періоду.

О.І. Гадзевич переконаний, що саме співставлення динаміки прямих та непрямих витрат із динамікою прибутку від операційної діяльності дозволяє у режимі експрес-аналізу оцінити обґрунтованість цих витрат, визначити напрямки деталізації подальшого аналізу та напрямки розробки відповідних управлінських

рішень. Такий підхід дає можливість розглянути вісім варіантів співвідношень показників на відміну від чотирьох [23].

За результатами розрахунку та співставлення показників підприємства визначається характеристика його стану, та можливі напрямки управлінських впливів для оптимізації витрат та максимізації фінансового результату (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Характеристика стану підприємства та можливі напрямки управлінського впливу за результатами аналізу

Характер зміни фактора	Характер стану підприємства	Можливі напрямки управлінського впливу за результатами аналізу
$\Delta\P > 0$ $\Delta B_n \geq 0$ $\Delta B_p \geq 0$	Виробнича діяльність на стадії зростання	Обґрунтування та ретельний контроль зростання прямих та непрямих витрат підприємства, постійний пошук оптимального рівня прямих та непрямих витрат і розробка заходів оптимізації
$\Delta\P \leq 0$ $\Delta B_n \geq 0$ $\Delta B_p \geq 0$	Погіршення стану підприємства або кризовий стан	Розробка та реалізація програм скорочення прямих та непрямих витрат, активізація збутової діяльності, модернізація продукції, розробка нової продукції, пошук нових видів діяльності, санація підприємства, процедура банкрутства
$\Delta\P \leq 0$ $\Delta B_n < 0$ $\Delta B_p \geq 0$	Нестабільний стан підприємства	Модернізація технології виробництва продукції, перегляд норм витрат сировини, вдосконалення організації виробництва, вдосконалення системи матеріально технічного постачання
$\Delta\P > 0$ $\Delta B_n < 0$ $\Delta B_p \geq 0$	Стадія зростання або позитивна ринкова кон'юнктура	Ретельний контроль зростання прямих витрат, оцінка оптимальності прямих витрат, закріплення досягнутого результату економії непрямих витрат, обґрунтування оптимального обсягу виробництва
$\Delta\P > 0$ $\Delta B_n \geq 0$ $\Delta B_p < 0$	Підприємство на стадії зростання або стабільне	Розробка та реалізація заходів щодо необґрунтованого збільшення непрямих витрат, контроль зменшення прямих витрат та забезпечення належної якості продукції
$\Delta\P > 0$ $\Delta B_n \geq 0$ $\Delta B_p < 0$	Підприємство функціонує нестабільно	Активізація збутової діяльності, розробка нової продукції або пошук нових видів діяльності, розробка та реалізація заходів оптимізації непрямих витрат, контроль зменшення прямих витрат та забезпечення належної якості продукції
$\Delta\P \leq 0$ $\Delta B_n < 0$ $\Delta B_p < 0$	Погіршення стану підприємства	Активізація збутової діяльності, модернізація продукції, розробка нової продукції, оцінка достатності зниження непрямих витрат, контроль зменшення прямих витрат та забезпечення належної якості продукції, санація підприємства
$\Delta\P > 0$ $\Delta B_n < 0$ $\Delta B_p < 0$	Підприємство функціонує стабільно	Активізація збутової діяльності, контроль зменшення прямих витрат та забезпечення належної якості продукції, формування фонду розвитку виробництва

Джерело: [23]

Таким чином, застосування представлених пропозицій дає можливість підсилити контроль над формуванням витрат на виробництво, скоротити час на їхній аналіз (експрес-аналіз), підвищити наочність результатів аналізу, й буде сприяти більш повному виявленню резервів зниження собівартості продукції та розвитку підприємства.

Слід відзначити, що на сьогодні існує значна кількість систем управління витратами, що пропонують як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. В практиці управління витратами на підприємствах найбільш поширеними є такі методи: ощадливе виробництво; кайзен-костінг; АВС-контроль; класифікація матеріальних ресурсів тощо [36].

Так, для організації ефективної системи аналізу витрат операційної діяльності будь-якому підприємству необхідно враховувати особливості організації існуючої системи обліку, планування і калькулювання собівартості продукції, структуру та взаємодію підрозділів (центрів відповідальності) підприємства, номенклатуру і типи продукції виробництва.

Вважаємо, що повне охоплення аналітичними процедурами інформації про витрати операційної діяльності доцільно представити у вигляді системи згрупованих взаємопов'язаних аналітичних показників, необхідних для аналізу витрат (рис. 3.5).

Запропоновані напрями аналітичних досліджень, безумовно, не є вичерпними, а їх коло залежить від запитів користувачів аналітичної інформації, вимог сьогодення та специфіки діяльності суб'єкта господарювання.

Вважаємо, що найбільш перспективними та недостатньо дослідженими напрямами аналітичного дослідження операційної діяльності підприємств, які потребують розроблення методичного забезпечення, є такі: оцінка реінжинірингових процесів основної діяльності підприємства; аналіз ефективності інновацій; оцінка взаємозв'язку конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому; аналіз соціального розвитку підприємства; комплексний аналіз ефективності та повноти використання ресурсного потенціалу підприємства.

Рис. 3.5. Узагальнена модель аналізу витрат операційної діяльності
Джерело: запропоновано автором

Також вважаємо за доцільне впровадження багаторівневої методики аналізу витрат операційної діяльності підприємства харчової промисловості, що дозволяє здійснювати пошук максимальної кількості факторів мінімізації виробничих витрат, забезпечує всебічний контроль за адміністративними і комерційними (на збут) витратами, сприяє аналізу конкурентоспроможності продукції та

адекватному позиціонуванню підприємства на вітчизняному ринку.

Висновки до 3 розділу

Проведені дослідження аналізу операційної діяльності підприємства дали змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Протягом аналізованого періоду операційна діяльність ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» була ефективною, а динаміка фінансових результатів від операційної діяльності є позитивною.

2. На досліджуваному підприємстві спостерігається тенденція до збільшення як витрат, так і доходів від операційної діяльності протягом 2014-2018 роках, як у абсолютному так і у відносному вираженні.

3. В структурі витрат операційної діяльності за елементами найбільша питома вага у звітному періоді припадає на матеріальні витрати – 67.59% та витрати на оплату праці – 17.55%, а найменша питома вага на амортизацію, відрахування на соціальні заходи та інші операційні витрати.

4. Основну частку доходів операційної діяльності ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» отримує від реалізації продукції, частка інших операційних доходів незначна.

5. У ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» рентабельність основної операційної діяльності становила в середньому 2,1% та була дещо вищою від рентабельності операційної діяльності, що пов'язано з перевищенням витрат над доходами за статтею «Інша операційна діяльність».

6. Запропоновано напрями вдосконалення системи управління та методики аналізу операційної діяльності в частині аналізу витрат, які, на нашу думку, дадуть змогу покращити процес та ефективність операційної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Виходячи із мети та завдань, поставлених на початку дослідження, нами було проведено аналіз операційної діяльності на прикладі ПрАТ «Шполянський завод продтоварів».

Здійснивши аналіз визначень різних авторів економічної категорії «операційна діяльність», ми пропонуємо таке трактування даного поняття: операційна діяльність - це основний вид діяльності підприємства, орієнтований переважно на товарний ринок, пов'язаний з виробництвом та реалізацією основної товарної продукції, за результатами якої формується основна частка його доходів та фінансових результатів.

Аналіз операційної діяльності займає важливе місце в системі управлінського аналізу, оскільки від його результатів залежить інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття виважених стратегічних управлінських рішень, спрямованих на посилення конкурентоспроможності підприємства та виявлення резервів підвищення ефективності його діяльності.

Промисловість - основна галузь національної економіки України. Харчова промисловість є однією із провідних системоутворюючих галузей вітчизняної економіки. Вона безпосередньо задіяна в забезпеченні продовольчої безпеки нашої держави, формуванні її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку економічного зростання України.

У ході проведеного дослідження було встановлено, що українська харчова промисловість на сьогодні переживає нелегкі часи. Водночас це приводить до активізації діяльності щодо розширення ринків збуту та вирішення питання щодо якості продукції, оснащеності заводів тощо.

Зменшення обсягів виробництва є негативним моментом у розвитку і функціонуванні харчової промисловості, це зумовлено низкою причин, що пов'язані не лише з пошуком нових ринків збуту, а й має безліч давніх, ніким не вирішених проблем щодо оснащення підприємств. При цьому необхідно зазначити, що внутрішній ринок забезпечений продовольчими товарами в

повному обсязі. Крім того, завдяки наявності достатніх потужностей з виробництва харчових продуктів та запасів сировини й надалі буде забезпечено насичення внутрішнього ринку відповідно до його потреб.

Для стратегічного розвитку харчової промисловості України, необхідно прийняти та реалізувати такі заходи:

- розширити нові ринки збуту, а також на вже завойовані ринки здійснювати поставку не лише стандартного асортименту звичного для споживачів, а й наполягати на постачанні нової продукції;

- дотримуватися міжнародних стандартів якості продукції, а в разі недотримання дійсно карати на законодавчому рівні;

- вдосконалити техніку обробки сировини, щоб відходи становили мізерну частку, внаслідок чого знизимо вартість сировини, а отже, й ціну на продукцію;

- забезпечити українські підприємства харчової галузі висококваліфікованими спеціалістами, які не будуть цуратися іноземного досвіду й дієво реалізовувати на практиці;

- розробити програму щодо реальної допомоги малим та середнім виробникам сільськогосподарської продукції у вигляді дотацій та компенсацій. Оскільки клімат є засушливим та половина земельних угідь згорає, то фермери потребують компенсації, щоб в наступному році відшкодувати малий урожай та закупити посівний матеріал;

- проаналізувати іноземні ринки та прийняти заходи щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів;

- збільшити інвестиції з боку держави в харчову промисловість та створити сприятливий клімат для іноземних інвесторів;

- реалізовувати монетарну політику так, щоб купівельна спроможність населення України могла забезпечити високий попит на вітчизняному ринку.

Таким чином, харчова промисловість займає провідне місце серед інших галузей, що забезпечують економічну стабільність у країні. Уряду необхідно проаналізувати вищенаведені проблеми та вжити заходи, що спонукатимуть до розвитку і підвищення конкурентоспроможності галузі.

Шполянський завод продуктових товарів - українське виробниче

підприємство, яке спеціалізується на виробництві продуктів харчування. За аналізований період спостерігається позитивна тенденція до збільшення фінансових результатів діяльності підприємства, а також показників його фінансового стану, що дає підставу вважати його фінансово стійким.

Оптимізація витрат з метою збільшення обсягу продажу та прибутку підприємства є основною метою аналізу. Головна задача - не допускати перевищення темпів росту витрат над темпами росту обсягу виробленої та реалізованої продукції. Аналіз структури витрат показує яка доля витрат найбільш висока і де у підприємства є резерви в оптимізації витрат. До резервів скорочення витрат відносять впровадження нових технологій, покращення організації виробництва та праці, використання ресурсів зберігаючих технологій.

Узагальнюючим показником ефективності витрат операційної діяльності, який можна отримати аналізуючи фінансову звітність підприємств, є рівень операційних витрат на 1 грн. реалізованої продукції. Використання цього показника для аналізу витрат операційної діяльності зумовлене його універсальністю: його можна визначати для підприємств усіх галузей і на всіх рівнях управління, застосовувати для порівняної та непорівняної продукції. Показник витрат на одну гривню продукції наочно відображає зв'язок між витратами і прибутком, утворюючи з ним органічну єдність.

у звітному періоді загальна сума витрат операційної діяльності та майже всіх їх складових має тенденцію до зростання, що пов'язано із розширенням масштабів діяльності.

Найбільшу частку в структурі витрат аналізованого підприємства як у звітному, так і попередньому періодах становила собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт та послуг), але при цьому її структурна величина зменшилась з 82,30% до 74,66%. Проте зворотна тенденція спостерігається по адміністративних витратах, частка яких збільшилась у 2018 році порівняно з 2017 роком на 12,70 %, а у вартісній величині на 14049 тис. грн.

Що стосується витрат на збут, то спостерігається тенденція до їх зменшення на 28,40%, а також інших витрат на 31,01%, що залежить від маркетингової

політики товариства у звітному періоді. Якщо витрати на збут характеризують цю діяльність безпосередньо, то адміністративні – опосередковано, оскільки діяльність адміністративного апарату значною мірою спрямована на організацію контактів з діловими партнерами, забезпечення доходів від цих контактів.

За результатами проведеного аналізу ефективності операційної діяльності базового підприємства можна зробити такі висновки:

1) рівень виробничих витрат ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» протягом 2014–2018 рр. має чітку тенденцію до зниження;

2) рівень витрат, які характеризують основну діяльність підприємств (виробничі витрати, адмінвитрати та витрати на збут), не має сталої тенденції, проте в цілому можна стверджувати, що їх рівень зменшився протягом аналізованого періоду;

3) витрати операційної діяльності на 84 % зумовлюється витратами від основної діяльності. Витрати, що не пов'язані з основною діяльністю, відповідно, становлять близько 16 %.

4) рівень операційних витрат, що припадають на гривню доходу від операційної діяльності, має тенденцію до зниження.

Отже, аналіз ефективності основної операційної діяльності свідчить про досить низьку окупність витрат. У середньому витрати основної операційної діяльності (виробничі, адмінвитрати та витрати на збут) складають понад 90 % доходу від реалізації.

Основну частку доходів операційної діяльності ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» отримує від реалізації продукції, частка інших операційних доходів незначна.

У ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» рентабельність основної операційної діяльності становила в середньому 2,1% та була дещо вищою від рентабельності операційної діяльності, що пов'язано з перевищенням витрат над доходами за статтею «Інша операційна діяльність».

Рентабельність операційної діяльності склала 20,1% у попередньому році і 17,11,% у звітному, тобто зменшилася майже на 3%, це сталося за рахунок

зменшення чистого доходу від реалізації продукції та прибутку від операційної діяльності, на 644 та 718 тис. грн відповідно. Чиста рентабельність продажу незначно збільшилась на 0,1 %, таке збільшення головним чином було виявлено за рахунок збільшення чистого прибутку на 857 тис. грн.

З метою удосконалення аналізу операційної діяльності пропонуємо традиційний аналіз витрат на виробництво та збут продукції доповнювати аналізом структурної динаміки витрат від звичайної діяльності та інших витрат у співставленні із динамікою виручки від реалізації продукції, що дає узагальнені результати. Логічним продовженням цього підходу є фокусування аналізу на вивченні динаміки прямих та непрямих витрат у співставленні із динамікою операційного прибутку. Це дає можливість точніше визначити характер змін у виробничому процесі підприємства та можливі шляхи подолання існуючих проблем.

Для цього доцільно використовувати дані про зміну прибутку підприємства від операційної діяльності, зміну прямих витрат на виробництво продукції підприємства, та зміну непрямих витрат на виробництво продукції. Динаміка цих показників дає можливість визначити найбільш важливі характеристики процесу формування витрат підприємства при виробництві продукції та, як наслідок, відображає закономірності його фінансових результатів. При цьому використання аналітичних даних декількох періодів дозволяє оцінити динаміку витрат операційної діяльності та її відповідність запланованій траєкторії розвитку підприємства.

Вважаємо, що найбільш перспективними та недостатньо дослідженими напрямками аналітичного дослідження операційної діяльності підприємств, які потребують розроблення методичного забезпечення, є такі: оцінка реінжинірингових процесів основної діяльності підприємства; аналіз ефективності інновацій; оцінка взаємозв'язку конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому; аналіз соціального розвитку підприємства; комплексний аналіз ефективності та повноти використання ресурсного потенціалу підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., №436-IV. [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.
2. Податковий кодекс України: закон України № 2755–VI від 02.12.2010 (зі змінами та доповненнями). База даних Законодавство України / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII [Електронний ресурс]: [сайт]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку НП(С)БО 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 року № 290. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-15-dohid>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку НП(С)БО 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
8. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.95 р. № 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0168-95>.
9. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02 вересня 2014 р. № 879. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0168-95>.
10. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Постанова Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
12. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) промислових підприємств: Наказ Міністерства промислової політики України №373 від 09.07.2007 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=00XJAFE86>.

13. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 23.03.2013 р. № 433 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
15. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг ... 01 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_rik/orp_rik_u.htm
16. Александров В.В. Формування системи показників оцінки ефективності операційної діяльності підприємства / В.В. Александров, В.С. Курячий // Вісник НТУ «ХП». - 2015. - № 59 (1168). – С.136-141.
17. Аналіз господарської діяльності [Текст]: навчальний посібник / [за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової] – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 384 с.
18. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб.: Изд-во «Питер», 1999. – 416 с.
19. Барабаш Н.С. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / За заг. ред. Є.В. Мниха. - К.: КНТЕУ, 2005. — 395 с.
20. Барнгольц С.Б., Ветчинин В.Г., Ламыкин И.А., Таций Г.М. Экономический анализ хозяйственной деятельности предприятий и объединений / Под ред. С.Б. Барнгольц и Г.М. Тация. –М.: Финансы, 1975. –518 с.
21. Брадул О.М. Моделювання аналізу операційної діяльності корпорацій / О.М. Брадул // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 3(18). С. 51-59.
22. Бучко О.І. Особливості калькулювання собівартості продукції промислового підприємства / О.І. Бучко, Ф.Ф. Макарук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/5626/1/12.pdf>
23. Гадзевич О.І. Основи економічного аналізу і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємств: навч. пос. / О.І. Гадзевич . - К.: Кондор, 2017. - 180 с.
24. Гелловэй Л. Операционный менеджмент / Л. Гелловэй. – СПб.: Питер, 2001 – 320 с.
25. Гетьман О.- О. Економіка підприємства: Навч. посіб. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. - 2-ге вид. — К.: Центр учбової літератури, 2010. - 488 с.
26. Гриньова В.М. Операційна діяльність сучасних підприємств машинобудування: монографія / В.М. Гриньова, М.Ю. Явдак. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 220 с.
27. Гришанов Г.М. Исследование систем управления: Учеб. пособие / Г.М. Гришанов, О.В. Павлов / Самар. гос. аэрокосм. ун-т. – Самара, 2005. – 128 с.
28. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2003. —556 с.

29. Економічний аналіз. Навчальний посібник / В.М. Серединська, О.М. Загородна, Р.В. Федорович. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. - 661 с.
30. Єрфорт І. Ефективність операційної діяльності підприємств / І. Єрфорт, Ю. Єрфорт // Економічний аналіз. - 2012. - Вип. 11. Ч. 2. - С. 215-219.
31. Іванюта П.В. Управлінські інформаційні системи в аналізі і аудиті / П.В. Іванюта. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 180 с.
32. Іванюта П.В. Управлінські інформаційні системи в аналізі і аудиті / П.В. Іванюта. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 180 с.
33. Ковальчук І.В. Економіка підприємства [Текст]: навч. посібник / І.В. Ковальчук. - К.: Знання, 2008. - 679 с.
34. Короткевич О. В. Ефективність поточної господарської діяльності: структура, рівень, динаміка (2000–2006 рр.) / О.В. Короткевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eip.org.ua/docs/EP_08_3_61_uk.pdf
35. Коупленд Т. Стоимість компаній: оцінка и управління [Текст]: пер. с англ. / Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррін. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2000. – 576 с.
36. Кравченко О.В. Обґрунтування оптимальної моделі управління витратами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/simple-search?query>.
37. Кузьомко В.М. Управління ефективністю (результативністю) потенціалу підприємства: [конспект лекцій] / В.М. Кузьомко. — К.: КНЕУ, 2011. — 21 с.
38. Лозовицький Д.С. Контролінг / Д.С. Лозовицький. – Львів Вид-во ЛьвДУВС, 2012. – 310 с.
39. Любович А. А. Аналіз харчової промисловості України [Текст] / А.А. Любович, К.І. Тарасова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. –2018.–С. 128 –135.
40. Макаренко М.В. Производственный менеджмент / М. В. Макаренко, О.М. Махалина. – М.: ПРИОР, 1998. – 630 с.
41. Махмудов Х.З. Оцінка операційної діяльності підприємства / Х.З. Махмудов, О.С. Михайлова, А.В. Світлична // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2017. №4 (71). - С. 41-46.
42. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Хедоури; пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
43. Минаев Э.С. Управление производством и операциями / Э.С. Минаев, Н.Г. Агеева, А.А. Дача. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 256 с.
44. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства підручник [Текст] / Є.В. Мних; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К., 2011. – 513 с.
45. Мних Є.В. Фінансовий аналіз : підручник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014, -. 536 с.

46. Мордовин С.К. Управление человеческими ресурсами: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 16. / С. К. Мордовин. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 288 с.
47. Мосійчук М.М. Роль і місце аналітичної інформації щодо ресурсного забезпечення в управлінні операційною діяльністю суб'єктів господарювання / М.М. Мосійчук. // Тенденції розвитку економіки у 2014 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти: Мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 31 січня 2014 р.). – У 2-х ч. – Дніпропетровськ : НО «Перспектива», 2014. – Ч. 2. – С. 105–106.
48. Мошенський С.З. Економічний аналіз [Текст]: підручник / Ф.Ф. Бутинець (відп.ред.). – 2-ге вид., доповн. і перероб. [Текст] / С.З. Мошенський, О.В. Олійник. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
49. Никифорчин М.Д. Суть та основні поняття операційної ефективності в діяльності підприємства / М.Д. Никифорчин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2013. – №3. – С. 88-92.
50. Облік та нормативно-правове забезпечення підприємницької діяльності [навч. посіб.] / Н.Я. Зарудна, О.М. Кундеус, Т.А. Яковець. – Тернопіль, Крок, 2016. – 281с.
51. Олексюк О.І. Економіка результативності діяльності підприємства: [Текст]: монографія / О.І. Олексюк. — Міністерство освіти і науки України, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». — К.: КНЕУ, 2008. — 362 с.
52. Парасій-Вергуненко І. Аналіз операційної діяльності підприємства: проблеми та перспективи подальших досліджень / І. Парасій-Вергуненко // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал. - 2016. - Випуск 2. – С. 107-115.
53. Покропивний С.Ф. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посіб. / С.Ф. Покропивний, В.М. Колот. — К.: КНЕУ, 1998. - 352 с.
54. Райковська І.Т. Економічний аналіз в системі управління суб'єкта господарювання / І.Т. Райковська // Вісник ЖДТУ. – 2008. - №2 (44). С. 133-145.
55. Рудницька О. Аналіз операційної діяльності за основними бізнес-процесами торговельних підприємств / О. Рудницька // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2016. - № 4. – С. 128-135.
56. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посібник. – 3-тє вид., випр. і доп. [Текст] / Г.В. Савицька – К.: Знання, 2007. – 668с.
57. Серединська В.М. Економічний аналіз: навчальний посібник [Текст] / В.М. Серединська, О.М. Загородна, Р. В. Федорович – К.: Астон, 2010. – 592 с.
58. Скотт М. Факторы стоимости: Руководство для менеджеров по выявлению рычагов создания стоимости [Текст]: пер. с англ. / М. Скотт. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2000. – 432 с.

59. Сопко В. Організація обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник / В. Сопко, В. Завгородній. - К.: КНЕУ, 2000. – 260 с.
60. Стаднюк Т. Аналіз операційної діяльності хлібопекарних підприємств Волинської області / Т. Стаднюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № С. 85-90.
61. Сумець О. М. Основи операційного менеджменту / О. М. Сумець ; за ред. проф. О. Д. Яременко. – К.: А. Д. «Професіонал», 2005. – 416 с.
62. Терещенко Л.О. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. / Л.О. Терещенко, І.І. Матієнко-Зубенко. - К.: КНЕУ, 2004. - 187 с.
63. Уолш К. Ключевые показатели менеджмента. Как анализировать, сравнивать и контролировать данные, определяющие стоимость компании [Текст] : пер. с англ. / К. Уолш. – М.: ДЕЛЮ, 2000. - 360 с.
64. Фатхутдинов Р. А. Производственный менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. – СПб.: Питер, 2003. – 491 с.
65. Федулова Л.І. Управління операційною системою виробничого підприємства: монографія / Л.І. Федулова, О.В. Декалюк. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – 192 с.
66. Чейз Р.Б. Производственный и операционный менеджмент / Р.Б. Чейз, Н.Дж. Эквилайн, Р.Ф. Якобс. – М.: ИД «Вильямс», 2001. – 704 с.
67. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: навч. посібник [Текст] / М.А. Болух [та ін.]; ред. М.Г. Чумаченко; Київський національний економічний ун-т. – 2. вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 555 с.
68. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посібн. [для студ. ВНЗ]. – Вид. 4-е / Л.І. Шваб. – К. : Вид-во «Каравелла», 2007. – 584 с.
69. Шеремет А.Д., Сайфулин Р. С. Методика финансового анализа. – М.: Бизнес, 2005. – 760 с.
70. Школа І.М. Операційний менеджмент / І.М. Школа, О.В. Михайловська. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2004. – 300 с.
71. Экономический анализ. Савицкая Г.В. 11-е изд., испр. и доп. - М.: Новое знание, 2005. - 651 с.

ДОДАТКИ

**Узагальнення теоретичних підходів щодо визначення сутності поняття
«операційна діяльність підприємства»**

Підхід (ключові слова)	Визначення сутності операційної діяльності	Автори
1	2	3
Виробничий (виробництво, виробнича продукція, товари та послуги, корисність, виробничо- збутова трансформація)	Діяльність підприємства з виробництва та реалізації продукції (послуг), за якої досягається одночасне зростання ефекту й ефективності від здійснюваних економічних, соціальних та екологічних заходів і забезпечується задоволення інтересів різних суб'єктів, що з ним взаємодіють	Безкоровайна Л.
	Те саме, що і звичайна виробнича діяльність, проте основною діяльністю бізнесу може бути не лише виробнича, але й будівельна, транспортна, торговельна діяльність, а також діяльність, пов'язана з наданням послуг	Віленський П.
	Виробництво та реалізація продукції, послуг, робіт	Тарасюк Г., Грибук Ю.
	Діяльність, яка здійснюється в рамках операційної системи з метою створення будь-якої корисності шляхом перетворення входів (ресурсів усіх видів) на виходи (готові продукти та послуги)	Капінос Г., Бабій І.
	Діяльність підприємства, спрямована на вирішення таких цілей: оптимізація завантаження потужності, зниження витрат на виробництво, якість виробництва, якість виробничих поставок, відповідність можливостей виробництва до попиту	Місько Г.
	Виробничо-збутова або основна для певного підприємства діяльність, яка характеризується наступними показниками: собівартість реалізованої продукції; валовий прибуток від операційної діяльності; інші операційні та комерційні витрати; прибуток від операційної діяльності	Сідун В.
	Процес придбання матеріалів, їх перетворення на готовий продукт і постачання цього продукту покупцю... діяльності, пов'язаної з навмисним перетворенням (трансформацією) матеріалів, інформації або покупців	Школа І., Михайловська О.

Продовження додатку А

Міжфункціональний (діяльність, основний вид діяльності, функції, функціонування, процеси, цілі та завдання підприємства)	Основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю	Бутинець Ф.
	Основний вид діяльності підприємства, з метою здійснення якої вона створена... характер підприємства визначається насамперед специфікою галузі економіки, до якої воно належить. Основу операційної діяльності більшості підприємств складає виробничо-комерційна та торгова діяльність, яка доповнюється здійснюваною ними інвестиційною та фінансовою діяльністю	Бланк І. А.
	Господарські процеси, які за своїм змістом є окремими процесами, що між собою взаємопов'язані та становлять цілісну операційну функцію підприємства: закупівельна, виробнича діяльність; діяльність з реалізації товарів, робіт та послуг; інноваційна діяльність у сфері виробництва та послуг	Волков Д.
	Наскрізна міжфункціональна система взаємозалежних споріднених процедур, реалізація яких призводить до використання ресурсів з метою створення певної продукції, що має цінність для внутрішньоорганізаційних чи зовнішніх споживачів і формування конкурентних переваг підприємства	Кузьмін О., Мельник О.
	Основний вид діяльності підприємства, з метою здійснення якого воно створене... процеси, пов'язані з отриманням, переробкою, передаванням і накопиченням матеріальних і нематеріальних, реальних і номінальних благ (грошей)	Лозовицький Д.
	Фундамент, що обумовлює повноцінне функціонування підприємства, виконання його статутних завдань... масштаби та напрями операційної діяльності є чинниками, що визначають склад, структуру, динаміку й ефективність використання ресурсів підприємства, його виробничого потенціалу	Мосійчук М.
	Основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю	МСБО 7
	Виокремлення основних довгострокових цілей та завдань підприємства та затвердження курсу дій та розподілу ресурсів, необхідних для досягнення цих цілей	Чандлер А.

Джерело: узагальнено автором за [26]

Додаток В

Динаміка активів та пасивів ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» за 2014-2018 рр. (тис. грн.)

Назва показника	Роки					Відхилення							
	2014	2015	2016	2017	2018	2015/2014		2016/2015		2017/2016		2018/2017	
						абсол., тис.грн	відно- сне,%	абсол., тис.грн	відно- сне,%	абсол., тис.грн	відно- сне,%	абсол., тис.грн	відно- сне,%
I. Необоротні активи	21387	20682	21576	23369	34733	-705	-3,30	894	4,32	1793	8,31	11364	48,63
Нематеріальні активи:	44	501	389	277	179	457	в 10 р.	-112	-22,36	-112	-28,79	-98	-35,38
первісна вартість	127	615	615	615	615	488	384,25	0	0	0	0	0	0
накопичена амортизація	83	114	226	338	436	31	37,35	122	107,02	112	49,56	98	28,99
Незавершені капітальні інвестиції	1418	1106	1159	1109	1221	-312	-22,00	53	4,79	-50	-4,31	112	10,10
Основні засоби:	19447	18439	19183	21092	33250	-1008	-5,18	744	4,03	1909	9,95	12158	57,64
первісна вартість	41968	42197	42055	45265	66594	229	0,55	-142	-0,34	3210	7,63	21329	47,12
знос	22521	23758	22872	24173	33344	1237	5,49	-886	-3,73	1301	5,67	9171	37,94
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі	0	0	0	51	83	0	0	0	0	0	0	32	62,75
Відстрочені податкові активи	478	636	845	840	0	158	33,05	209	32,96	-5	-0,59	-840	х
II. Оборотні активи	23135	27485	25120	33106	35002	4350	18,80	-2365	-8,60	7986	31,79	1896	5,73
Запаси	8496	7386	8647	14785	15824	-1110	-13,06	1261	17,07	6138	70,98	1039	7,03
Виробничі запаси	6188	5382	5461	11247	12544	-806	-13,03	79	1,47	5786	105,95	1297	11,53
Незавершене виробництво	287	629	588	954	1007	342	119,16	-41	-6,52	366	62,24	53	5,56
Готова продукція	1905	1319	2569	2518	2204	-586	-30,76	1250	94,77	-51	-1,99	-314	-12,47
Товари	116	56	29	66	69	-60	-51,72	-27	-48,21	37	127,59	3	4,55
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13762	19389	15456	17373	15999	5627	40,89	-3933	-20,28	1917	12,40	-1374	-7,91
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	275	151	510	573	2118	-124	-45,09	359	237,75	63	12,35	1545	269,63
з бюджетом	184	107	0	16	76	-77	-41,85	-107	х	16	х	60	375,00
у тому числі з податку на прибуток	0	107	0	0	76	107	х	-107	х	0	0	76	х

Продовження додатку В

Інша поточна дебіторська заборгованість	45	23	164	43	775	-22	-48,89	141	613,04	-121	-73,78	732	в 17 р.
Гроші та їх еквіваленти	335	372	328	316	210	37	11,04	-44	-11,83	-12	-3,66	-106	-33,54
Інші оборотні активи	48	57	15	0	0	9	18,75	-42	-73,68	-15	х	0	0
АКТИВ, всього	44522	48167	46696	56475	69735	3645	8,19	-1471	-3,05	9779	20,94	13260	23,48
I. Власний капітал	22613	23047	19097	20802	30183	434	1,92	-3950	-17,14	1705	8,93	9381	45,10
Зареєстрований капітал	627	627	627	627	627	0	0	0	0	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	16294	16294	16294	16294	25906	0	0	0	0	0	0	9612	58,99
Резервний капітал	157	157	177	240	322	0	0	20	12,74	63	35,59	82	34,17
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	5565	5969	1999	3641	3328	404	7,26	-3970	-66,51	1642	82,14	-313	-8,60
Вилучений капітал	(30)	0	0	0	0	-30	х	0	0	0	0	0	0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	450	332	1618	730	25499	-118	-26,22	1286	387,35	-888	-54,88	24769	в 34 р.
Відстрочені податкові зобов'язання	0	0	0	0	26	0	0	0	0	0	0	26	х
Довгострокові кредити банків	447	294	965	730	25473	-153	-34,23	671	228,23	-235	-24,35	24769	в 34 р.
Довгострокові забезпечення	3	38	653	0	0	35	в 11,7 р.	615	в 16,2 р.	-653	х	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	21459	24788	25981	34943	14053	3329	15,51	1193	4,81	8962	34,49	-20890	-59,78
Короткострокові кредити банків	15110	17300	17992	21600	380	2190	14,49	692	4,00	3608	20,05	-21220	-98,24
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	5287	6706	6297	10880	7803	1419	26,84	-409	-6,10	4583	72,78	-3077	-28,28
розрахунками з бюджетом	112	227	692	395	854	115	102,68	465	204,85	-297	-42,92	459	116,20
розрахунками зі страхування	246	161	200	254	358	-85	-34,55	39	24,22	54	27,00	104	40,94
розрахунками з оплати праці за одержаними авансами	495	362	750	966	1352	-133	-26,87	388	107,18	216	28,80	386	39,96
Поточні забезпечення	183	14	14	15	18	-169	-92,35	0	0	1	7,14	3	20,0
Інші поточні зобов'язання	0	0	0	725	580	0	0	0	0	725	х	-145	-20,00
Інші поточні зобов'язання	26	18	36	108	3208	-8	-30,77	18	100,0	72	200,0	3100	в 28,7 р.
ПАСИВ, всього	44522	48167	46696	56475	69735	3645	8,19	-1471	-3,05	9779	20,94	13260	23,48

Додаток Д

Динаміка фінансових результатів діяльності ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» за 2014-2018 рр. (тис. грн.)

Назва показника	Роки					Відхилення							
	2014	2015	2016	2017	2018	2015/2014		2016/2015		2017/2016		2018/2017	
						абсол., тис.грн	відно-сне,%	абсол., тис.грн	відно-сне,%	абсол., тис.грн	відно-сне,%	абсол., тис.грн	відно-сне,%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	64843	66775	83633	115365	128520	1932	2,98	16858	25,25	31732	37,94	13,155	11,40
Собівартість реалізованої продукції	52438	55185	65803	95715	83081	2747	5,24	10618	19,24	29912	45,46	-12634	-13,20
Валовий прибуток	12405	13590	17830	19650	19155	1185	9,55	4240	31,20	1820	10,21	-495	-2,52
Інші операційні доходи	1368	3952	2192	3639	3221	2584	188,89	-1830	-46,31	1517	71,49	-418	-11,49
Адміністративні витрати	4048	4071	5071	7522	6867	23	0,57	1000	24,56	2451	48,33	14049	186,77
Витрати на збут	4975	4047	5770	6517	7489	-928	-18,65	1723	42,57	747	12,95	-1851	-28,40
Інші операційні витрати	2255	5274	3491	2841	2273	3019	133,88	-1783	-33,81	-650	-18,62	-881	-31,01
Фінансові результати від операційної діяльності	2495	4150	5690	6409	5647	1655	66,33	1540	37,11	719	12,64	-762	-11,89
Інші фінансові доходи	0	0	0	69	32	0	0	0	0	69	x	-37	-53,62
Інші доходи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Фінансові витрати	2220	3658	4120	4351	4782	1438	64,77	462	12,63	231	5,61	431	9,91
Інші витрати	0	0	24	48	129	0	0	24	x	24	100,0	81	168,75
Фінансові результати діяльності до оподаткування	275	492	1546	2079	768	217	78,91	1054	214,23	533	34,48	-1311	-63,10
Податок на прибуток	50	88	279	374	133	38	76,0	191	217,05	95	34,05	-241	-64,44
Чистий прибуток	225	404	1267	1705	635	179	79,56	863	213,61	438	34,57	-1070	-62,76

Додаток Е

Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Шполянський завод продтоварів» за 2014-2018 рр.

Показники	Нормат знач.	Роки					Відхилення								Відхил. 2018/ нормат. знач.
		2014	2015	2016	2017	2018	2015/2014		2016/2015		2017/2016		2018/2017		
							абсол., тис.грн	відно-сне,%	абсол., тис.грн	відно-сне,%	абсол., тис.грн	відно-сне,%	абсол., тис.грн	відно-сне,%	
Коефіцієнт автономії	>0,5	>0,5	0,80	0,82	0,79	0,83	0,85	0,02	2,50	-0,03	-3,66	0,04	5,06	0,02	2,41
Коефіцієнт фінансової заборгованості	<0,5	<0,5	0,20	0,18	0,21	0,17	0,15	-0,02	-10,00	0,03	16,67	-0,04	-19,05	-0,02	-11,76
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	<1	<1	0,24	0,22	0,27	0,21	0,18	-0,02	-8,33	0,05	22,73	-0,06	-22,22	-0,03	-14,29
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	>1	>1	4,09	4,59	3,66	4,76	5,63	0,5	12,22	-0,93	-20,26	1,1	30,05	0,87	18,28
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	>0,1	0,23	0,25	0,22	0,26	0,31	0,02	8,70	-0,03	-12,00	0,04	18,18	0,05	19,23
Коефіцієнт співвідношення власних оборотних активів і загального обсягу оборотних активів	0,5-0,6	0,5-0,6	0,52	0,55	0,45	0,55	0,64	0,03	5,77	-0,1	-18,18	0,1	22,22	0,09	16,36
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,25-0,3	0,25-0,3	0,61	0,61	0,50	0,54	0,52	0	0	-0,11	-18,03	0,04	8,00	-0,02	-3,70

Характеристика чинної нормативно - правової бази з теми дослідження

№ з/п	Нормативний документ	Питання, що розкривають окремі аспекти теми дипломної роботи
1	2	3
1.	Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV зі змінами та доповненнями	Підприємництво здійснюється на основі комерційного розрахунку та власного комерційного ризику; вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом.
2.	Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV із змінами і доповненнями	Цивільним Кодексом регулюються майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників в тому числі і майнові відносини щодо розподілу прибутку та покриття збитків
3.	Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів. Визначення та податковий облік витрат і доходів операційної діяльності, адміністративних, витрат на збут, витрат періоду
4.	Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України	Визначає порядок ведення бухгалтерського обліку, складання, подання фінансової звітності
5.	Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України	Регулює правові засади аудиторської діяльності, визначає порядок функціонування АПУ, САУ, інших суб'єктів аудиторської діяльності
6.	Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”: Наказ Мінфіну України від 07.02.13 р. №73	Визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визначення і розкриття її елементів.
7.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: Наказ Мінфіну України від 14.12.1999р. №27/4248	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. Визначає порядок обліку та відображення в звітності доходів операційної діяльності підприємств
8.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Дохід”: Наказ Мінфіну України від 14.12.1999р. №27/4248	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. Визначає порядок обліку та відображення в звітності витрат операційної діяльності підприємств
9.	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств. Визначає кореспонденцію рахунків бухгалтерського обліку для відображення витрат, доходів діяльності підприємства та фінансових результатів від операційної діяльності

Продовження додатку К

1	2	3
10.	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіну України від 24.05.1995 р. №88	Визначено перелік та порядок оформлення первинних документів в т.ч. щодо операцій з обліку витрат, доходів та фінансових результатів операційної діяльності підприємства
11.	Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон: Наказ Мінфіну від 17.03.2011р. № 362.	Регулює порядок направлення працівників в службові відрядження та оплати витрат по відрядженнях
12.	Методичні рекомендації з обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) промислових підприємств	З метою забезпечення єдності в складі і застосування методики планування та обліку і визначення собівартості продукції (робіт, послуг) в промислових підприємствах

Огляд спеціальної літератури з питань аналізу операційної діяльності

№ з/п	Джерело	Проблемні питання, що розкрито в статті (монографії, тезах тощо) та стосуються окремих аспектів теми дипломної роботи
1	2	3
1.	Барабаш Н.С. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / За заг. ред. Є.В. Мниха. - К.: КНТЕУ, 2005. — 395 с.	Розкриті питання аналізу діяльності підприємств: забезпеченість, стан, рух, обґрунтування необхідності в ресурсах, виробництво, реалізація, фінансові результати. Розкрито організаційно-інформаційну модель аналізу виробництва продукції.
2.	Гриньова В. М. Операційна діяльність сучасних підприємств машинобудування : монографія / В. М. Гриньова, М. Ю. Явдак. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 220 с.	Розглянуто теоретико-методичне забезпечення організації операційної діяльності сучасного підприємства машинобудування. Викладено методичний підхід до регулювання внутрішніх економічних відносин підрозділів підприємства, заснований на використанні агрегатного методу планування, визначенні стандартів витрат і показників внутрішньої рентабельності виробничої діяльності
3.	Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник - Київ: КНТЕУ, 2008.- 514 с.	Розкритий зміст оцінки забезпеченості підприємства ресурсами і ефективності їх використання, представлена система відповідних показників виконання виробничої програми, методика аналізу витрат і доходів, фінансових результатів
4.	Александров В.В. Формування системи показників оцінки ефективності операційної діяльності підприємства / В.В. Александров, В.С. Курячий // Вісник НТУ «ХП». - 2015. - № 59 (1168). – С. 136-141	В роботі пропонується система показників, необхідна для комплексної оцінки ефективності операційної діяльності підприємства. Спираючись на проведені дослідження визначено перелік основних показників, які за допомогою матричного аналізу надають адекватну оцінку операційної діяльності підприємства. Зроблено висновки по використанню методу оцінки та запропоновані шляхи підвищення ефективності операційної діяльності підприємства
5.	Брадул О.М. Моделювання аналізу операційної діяльності корпорацій / О.М. Брадул // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 3(18). С. 51-59	У статті удосконалено методику аналізу і розробки відповідних підходів та інструментарію оцінки операційної діяльності на основі визначення резервів оптимізації виробничої потужності гірничо-металургійної корпорації. Аналіз виробничої потужності виконується з урахуванням багатьох факторів, що безпосередньо впливають на ефективність операційної діяльності. Виробничу потужність підприємства слід визначати з урахуванням ліквідації “вузких місць” у виробництві з розробкою необхідних аналітичних підходів
6.	Єрфорт І. Ефективність операційної діяльності підприємств / І. Єрфорт, Ю. Єрфорт // Економічний аналіз. 2012. Вип. 11. Ч. 2. С. 215-219	Оцінено ефективності операційної діяльності вітчизняних підприємств у межах вартісної концепції управління. Виконано факторний аналіз рентабельності сукупних активів промислових підприємств за видами діяльності. Здійснено розподіл чистого доходу від реалізації продукції промислових підприємств за рівнем рентабельності їх сукупних активів.

Продовження додатку Л

1	2	3
7.	Денисюк О.М. Аналіз операційних витрат машинобудівних підприємств на прикладі Вінницької області / О.М. Денисюк // Агросвіт. 2015. №22. С. 38-44	У статті проведено аналіз операційних витрат підприємств машинобудівного комплексу Вінницького регіону. За складної економічної ситуації ще більш гостро постає проблема управління витратами машинобудівних підприємств, інформаційним забезпеченням якого є дані аналізу різних аспектів витрат. У результаті аналізу встановлено, що машинобудування є вразливим до зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, які посилилися в період кризи, а саме: падіння попиту на продукцію власне машинобудування та суміжних галузей, проблеми із повноцінним кредитуванням операційної діяльності машинобудівних підприємств, застарілість технологічних розробок у галузі машинобудування у порівнянні із зарубіжними аналогами, а тому виготовлена продукція машинобудівних підприємств є матеріаломісткою та енергомісткою.
8.	Любович, А.А. Аналіз харчової промисловості України [Текст] // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. –2018.–С. 128 –135.	У статті розглянуто сучасний стан харчової промисловості України, проаналізовано ключові проблеми та здійснено оцінку основних її економічних показників, на підставі яких сформульовані перспективи розвитку харчового виробництва. Проаналізовано динаміку та регіональні особливості харчової промисловості в Україні. Розглянуто структуру доходів від продажу харчових продуктів.
9.	Махмудов Х.З. Оцінка операційної діяльності підприємства / Х.З. Махмудов, О.С. Михайлова, А.В. Світлична // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2017. №4 (71), - С. 41-46.	У статті розглянуто специфіку формування операційного прибутку в аграрних підприємствах, враховано сучасну методика для визначення вартості підприємства. Операційна діяльність підприємства - це основна діяльність, яка пов'язана з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, послуг), що є визначальною метою створення підприємства та забезпечує основну частину його доходу. Для порівняння результативності операційної діяльності суб'єктів господарювання є необхідним проведення аналізу ефективності її здійснення. Одним із найбільш простих, але ефективних видів цього аналізу, є операційний аналіз, що отримав назву CVP (cost-volum-profit, витрати об'єм - прибуток).
10.	Никифорчин М.Д. Суть та основні поняття операційної ефективності в діяльності підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2013. - №3. – С. 88-92	У статті піднімається актуальність категорії операційної ефективності підприємства. Розглянуто сутність економічної категорії «операційна ефективність». Проведено критичний аналіз та порівняння категорій «операційна ефективність» та «ефективність операційної діяльності». Запропоновано нове розуміння категорії «операційна ефективність» за допомогою системного підходу.

Продовження додатку Л

1	2	3
11.	Парасій-Вергуненко І. Аналіз операційної діяльності підприємства: проблеми та перспективи подальших досліджень / І. Парасій-Вергуненко // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал. - 2016. - Випуск 2. – С. 107-115.	Уточнено економічну сутність управлінського аналізу та аналізу операційної діяльності, здійснено їх порівняльну характеристику. З метою задоволення потреб стратегічного управління запропоновано розширити предметне поле аналізу операційної діяльності підприємств такими напрямками досліджень як аналіз ринкових можливостей підприємства, в межах якого мають вирішуватись такі завдання: аналіз конкурентоспроможності та конкурентних позицій підприємств на ринку, прогнозування обсягів виробництва та реалізації продукції з урахуванням ринкового попиту на продукцію, аналітичне обґрунтування асортиментної та цінової політики підприємства на основі маржинального аналізу. Виокремлено завдання аналізу операційної діяльності в розрізі дослідження окремих бізнес-процесів.
12.	Райковська І.Т. Економічний аналіз в системі управління суб'єкта господарювання / І.Т. Райковська // Вісник ЖДТУ. – 2008. - №2 (44). С. 133-145	Проведена систематизація поглядів науковців стосовно місця економічного аналізу в системі управління підприємством, визначено його завдання на сучасному етапі розвитку економічних відносин. Економічний аналіз займає суттєве місце в забезпеченні виконання найважливішої вимоги до управлінських рішень – наукового обґрунтування варіантів таких рішень, які б забезпечили досягнення максимальних економічних результатів за мінімальних витрат ресурсів.
13.	Рудницька О. Аналіз операційної діяльності за основними бізнес-процесами торговельних підприємств / О. Рудницька // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2016. - № 4. – С. 128-135	Розглянуто основні завдання аналізу операційної діяльності у розрізі основних бізнес-процесів торговельних підприємств: закупівлі, транспортування, зберігання та реалізації товарів. Важливими об'єктами аналізу цих процесів є витрати, доходи і фінансові результати. Уточнено основні джерела інформації для аналізу зазначених об'єктів. Розроблено загальну модель економічного аналізу операційної діяльності торговельного підприємства. Особливу увагу приділено визначенню ключових фінансових та не фінансових показників процесів закупівлі, транспортування, зберігання та реалізації товарів
14.	Стаднюк Т. Аналіз операційної діяльності хлібопекарних підприємств Волинської області / Т. Стаднюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № С. 85-90	У статті сформульовано сутність операційної діяльності хлібопекарних підприємств, запропоновано та обґрунтовано розрахунок відносного витратного показника ефективності – рентабельності основної операційної діяльності. Проаналізовано ефективність операційної діяльності хлібопекарних підприємств Волинської області в розрізі складників основної та іншої операційної діяльності.

Додаток М

Господарські операції по рахунку 90 «Собівартість реалізації»

№ п/п	Зміст операції	Дебет	Кре- дит	Сума, грн.
1	2	3	4	5
1	Списано вартість продукції, що реалізується	901	26,27	8 000
2	Списана собівартість наданих послуг (виконаних робіт)	903	23	4700
3	Списана сума нерозподілених загальногосподарських витрат	90	91	6000
4	Списана вартість поточних біологічних активів, які реалізуються	901	21	7200
5	Списано собівартість товарів, що реалізуються	902	281, 282	-
6	Відображено зменшення (списання) суми торгових націнок на реалізовані товари	285	282	-
7	Покупцям надано знижки в рекламних цілях	90	361	2000
8	Списано грошові кошти на реалізацію продукції (робіт, послуг)	90	30,31	3000
9	Списано собівартість реалізованої готової продукції на фінансові результати	791	90	14 000

Кореспонденція рахунків з обліку адміністративних витрат

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4
1. Нарахована амортизація на основні засоби загальногосподарського призначення (адміністративна будівля підприємства, службовий легковий автомобіль керівника підприємства, автомобільна дорога внутрішньогосподарського призначення тощо)	92	131	250
2. Списана вартість будівельних матеріалів на ремонт адміністративної будівлі підприємства	92	205	380
3. Списана вартість палива, використаного для службового легкового автомобіля керівника підприємства	92	203	490
4. Списана на загальногосподарські витрати вартість малоцінних і швидкозношуваних предметів, переданих зі складу для використання в загальногосподарських потребах (спецодяг з терміном служби 12 місяців, лопати штикові, відра для сміття тощо)	92	22	85
5. Списана вартість сільськогосподарської продукції на витрати, пов'язані з організацією прийому гостей	92	27	75
6. Використані касиром готівкові кошти з каси підприємства на оплату телеграфних витрат	372 92	301 372	15 15
7. Оплачені з поточного рахунка витрати аудиторської фірми на проведення семінару	92	311	230
Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	311	46
8. Списані витрати на відрядження керівника підприємства	92	372	125

Продовження додатку М

1	2	3	4
9.Списана частина витрат на передплату періодичних видань, раніше віднесених на витрати майбутніх періодів	92	39	140
10.Нарахована сума забезпечення відпускних виплат працівникам персоналу	92	471	170
11.Відображена заборгованість сторонньої організації з оплати виконаних робіт загальногосподарського призначення (ремонт адміністративної будівлі)	92	631	560,5
12. Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	631	112,10
13.Нарахована заробітна плата адміністративному персоналу	92	661	3500
14.Утримано із заробітної плати адміністративного персоналу єдиний соціальний внесок	92	651	8162
15. Списані адміністративні витрати в порядку закриття рахунка і визначення фінансових результатів	791	92	7305

Кореспонденція рахунків з обліку збуту продукції

№ п/п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Списані:			
	- вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів	93	22	1800
	- вартість готової продукції за виробничою собівартістю	93	26	5200
	- видані готівкові кошти з каси на оплату витрат на збут	93	30	700
	- з поточних рахунків підприємства в банках грошові кошти на оплату послуг зі збуту	93	31	12000
	- грошові документи (наприклад, оплата проїзного документа продавцеві)	93	33	240
	- суми податків і обов'язкових платежів (крім податку на прибуток), нарахованих (сплачених) при реалізації продукції	93	54	2300
	- суми нарахованих відсотків	93	684	1700
2	Зменшена дебіторська заборгованість покупців і замовників у зв'язку з виконанням ними робіт, пов'язаних із реалізацією продукції, які зда умовами договору повинен був виконати продавець	93	36	3300
3	Списано витрати на відрядження працівників, пов'язаних з реалізацією продукції	93	372	679
4	Сформований резерв сумнівних боргів	93	38	4100
5	Нараховано у рахунок забезпечення майбутніх виплат (наприклад, виплат відпусткових працівникам, зайнятим збутом продукції)	93	47	1200
6	Збільшена заборгованість за довгостроковими кредитами	93	50	2180

7	Нараховано амортизацію основних засобів, що забезпечують збут продукції підприємства	93	13	1890
---	--	----	----	------

Продовження додатку М

1	2	3	4	5
8	Нараховано заробітну плату працівникам, які забезпечують збут продукції	93	661	1900
9	Відображено утримання єдиного соціального внеску із заробітної плати працівників, які здійснюють збут продукції	93	65	356
10	Віднесено вартість робіт, послуг сторонніх організацій з ремонту та обслуговування основних засобів, що забезпечують збут продукції (без ПДВ)	93	63, 685	3490
11	Отримано послуги з реклами продукції (без ПДВ)	93	371, 69	1298
12	Списано визнані витрати на збут продукції (робіт, послуг)	791	93	2365

Облік інших витрат операційної діяльності

Зміст господарської операції	Дебе т	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4
1.Нараховано амортизацію основних засобів, що використовуються для виконання досліджень та розробок	94	131	700
2.Нараховано амортизацію основних засобів ЖКГ і об'єктів соціально – культурного призначення	94	131	400
3.Нараховано амортизацію по інших необоротних матеріальних активах, використаних для потреб житлово – комунального господарства	94	132	598
4.Списано виробничі запаси на утримання об'єктів ЖКГ і соціально – культурного призначення	94	20	497
5.Списано виробничі запаси з невідповідністю критеріям активу	94	20	237
6.Списано виробничі запаси для виконання досліджень та розробок	94	20	576
7.Відображено собівартість реалізованих виробничих запасів, МШП	94	20,22	503
8.Виявлено нестачу МШП	94	22	482
9.Відпущено зі складу МШП на утримання об'єктів ЖКГ і соціально – культурного призначення	94	22	793
10.Відпущено зі складу МШП для виконання досліджень та розробок	94	22	403
11.Виявлено нестачу виробничих запасів, МШП, готової продукції, товарів за їх балансовою вартістю	94	20,25,26, 22,27,28	1495
12.Використано вексельні бланки	94	209	472
13.Передано безоплатно виробничі запаси, МШП: - за балансовою вартістю		20,22,	
- на суму ПДВ	94	641	1506
14.Списано послуги допоміжних підприємств на проведення досліджень, утримання ЖКГ, об'єктів соціально – культурного призначення	94	234	571

15.Відображено суму уцінки товарів до чистої вартості їх реалізації	94	281	357
16.Списано готову продукцію на проведення дослідів та розробок	94	25,26, 27,28	749

Продовження додатку М

1	2	3	4
17.Списано суми уцінки запасів до чистої вартості їх реалізації	94	20,22	730
18.Оплачено готівкою інші витрати операційної діяльності	94	30	503
19.Виявлено нестачу готівки в касі, якщо винуватця не встановлено	94	30	312
20.Оплачено витрати, пов'язані з дослідженням і розробками	94	31	1045
21.Відображено витрати від операційної курсової різниці	94	33,36	947
22.Відображено балансову вартість реалізованої іноземної валюти	94	334	784
23. Списано безнадійну дебіторську заборгованість підзвітних осіб, покупців	94	377, 372, 36	528
24.Нараховано митні збори при придбанні запасів іноземного постачальника	94	377	693
25. Створено резерв сумнівної дебіторської заборгованості	94	38	845
26. Створено резерв на оплату відпусток працівникам ЖКГ і об'єктів соціально-культурного призначення	94	471	580
27. Нараховано штрафи, пені, неустойки за недотримання підприємством умов договорів щодо розрахунків з організаціями	94	63, 685	2024
28. Нараховано страхові платежі зі страхування майна ЖКГ і об'єктів соціально-культурного призначення	94	655	593
29.Утримано єдиний соціальний внесок на суму заробітної плати працівникам соціальної інфраструктури	94	65	651
30.Списано вартість послуг сторонніх організацій з ремонту й обслуговування основних засобів ЖКГ, соціально-культурного призначення, що використовуються для виконання досліджень та розробок, без ПДВ	94	63, 685	906
31.Відображено податкові зобов'язання з ПДВ при передачі запасів до статутного капіталу іншого підприємства	94	641	529
32. Нараховано державне мито за придбані бланки векселів	94	641	496
33. Включено у витрати суми податків, відрахувань на соціальна заходи, списані по закінченні терміну позовної давності	94	641, 642, 65	1034
34. Нараховано пеня в поточному звітному періоді за несвоєчасну сплату податків та неправильність їх нарахування	94	642	285
35. Нараховано заробітну плату працівникам ЖКГ і обслуговуючих підприємств	94	661	2047
36.Нараховано матеріальну допомогу працівникам підприємства	94	661	1967
37. Визначено безнадійною заборгованість з виплаченої заробітної плати	94	661	1045

38. Нараховано комісійну винагороду банку за реалізацію іноземної валюти	94	685	745
39. Списано визначені інші витрати основної діяльності на фінансові результати	791	94	945

Додаток Н

Первинні документи з обліку операцій, що зумовлюють виникнення операційних витрат

№ п/п	Зміст операції, що зумовлює виникнення операційних витрат	Назва документа
1	2	3
1	Нарахування амортизації на об'єкти основних засобів та інших необоротних матеріальних активів	Відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів
2	Списання чи використання матеріальних оборотних активів (малоцінні та швидкозношувані предмети, виробничі запаси)	Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів, лімітно-забірна картка
3	Виплата (перерахування) грошових коштів на проведення корпоративних заходів, а саме, виплата авансу на відрядження, заробітної плати та коштів стороннім організаціям	Видатковий касовий ордер, платіжне доручення, платіжна відомість
4	Витрати на відрядження	Звіт про використання коштів, наданих на відрядження та під звіт
5	Нарахування заробітної плати та прирівняних до неї виплат	Табель обліку використання робочого часу, а також складена на його підставі розрахунково-платіжна відомість
6	Відпуск та безоплатна передача запасів	Накладна на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів, накладна
7	Списання малоцінних швидкозношуваних предметів	Акт на списання малоцінних швидкозношуваних предметів
8	Використання готівкових та безготівкових	Видатковий касовий ордер, платіжне доручення, виписка

грошових коштів	банку
-----------------	-------

**Можливості окремих форм звітності в частині відображення
інформації про операційну діяльність промислового підприємства**

Форма звітності	Розшифрування
1. Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма №1)	Відображає інформацію про величину і склад активів на дату заповнення форми. Дозволяє простежити абсолютні і відносні зміни величини активів, структурні зрушення, розрахувати показники фінансового стану підприємства.
1. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма №2)	Представлена в ньому інформація про доходи (чистий дохід від реалізації продукції, інший операційний дохід), витрати (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати) і фінансові результати (валовий прибуток, прибуток (збиток) до оподаткування, чистий прибуток (збиток) звітного періоду); використовується при розрахунках складу і структури витрат, доходів і результатів операційної діяльності, оцінки її ефективності
3. Звіт про власний капітал (форма №3)	Дозволяє зробити висновки про динаміку фінансової стійкості організації.
4. Примітки до річної фінансової звітності (форма №5)	Розділ V «Доходи й витрати» містить інформацію щодо інших операційних витрат (витрати від операційної оренди активів, від операційної курсової різниці, від реалізації інших оборотних активів, штрафи, пені та ін). Відповідно, до інших операційних доходів відносять доходи від реалізації оборотних активів, від операційної оренди активів, від операційних курсових різниць тощо.

Характеристика основних етапів аналізу операційної діяльності

Етапи аналізу		Характеристика	Заходи
1		2	3
Підготовчий етап	Складання плану економічного аналізу	Встановлення мети і завдань аналізу; поділ аналітичної роботи між виконавцями; встановлення джерел інформації, системи показників, методів і прийомів аналізу витрат операційної діяльності; визначення послідовності і періодичності аналізу	Формування плану та графіку аналізу витрат операційної діяльності; розробка програми, а також інструментарію аналізу (макети діаграм, таблиць, алгоритми розрахунків тощо)
	Забезпечення аналізу	Встановлення обсягу інформаційного та матеріально-технічного забезпечення аналізу	Встановлення інформаційної бази аналізу; перевірка достовірності інформаційних джерел; проведення оцінки матеріально-технічного забезпечення
Основний етап	Оцінка інформаційних матеріалів	Систематизація інформації, оцінка її достовірності, достатності відповідно до програми та встановленим процедурам аналізу	Підбір, перевірка повноти і якості інформації, що використовується для аналізу витрат операційної діяльності
	Аналіз показників	Оцінка стану операційної діяльності та ефективності діяльності підприємства; визначення показників і групування чинників впливу на величину таких показників; визначення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства	Статистична обробка та узагальнення даних; зіставлення показників; складання аналітичних розрахунків; факторний аналіз; заповнення аналітичних таблиць.
Заключний етап	Узагальнення результатів аналізу	Узагальнення, групування, підрахунок резервів зростання ефективності операційної діяльності; встановлення заходів з економії витрат та зростання доходів; доведення до відома зацікавлених осіб про результати аналізу; систематичний контроль за виконанням прийнятих рішень	Формування висновків, доповідних записок про результати аналізу; коригування методики (за необхідністю) та організації аналізу; впровадження результатів аналізу.